

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BRAHETROLLEBORG

SLOT . HERRESÆDE . SOGN
1172 – 1950

Fortidslys og Nutidsliv

1951

I KOMMISSION HOS ANDELBOGTRYKKERIET I ODENSE

OG DET DANSKE FORLAG . KØBENHAVN

Pris 2 Kr.

BRAHETROLLEBORG

SLOT . HERRESÆDE . SOGN

1172 – 1950

Fortidslys og Nutidsliv

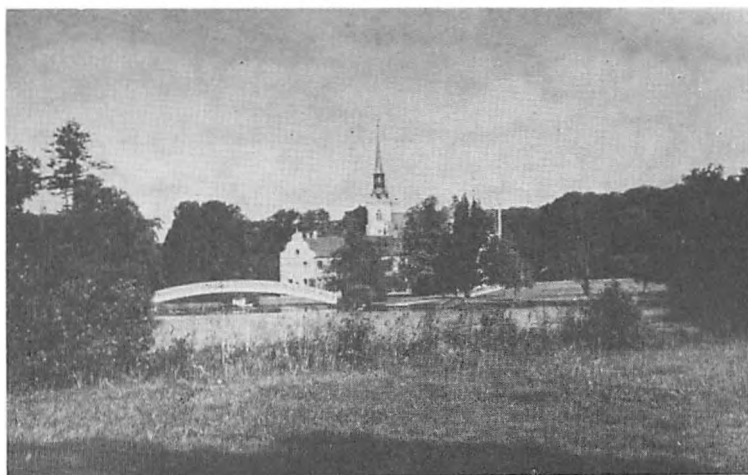

1951

I KOMMISSION HOS ANDELSHOGTRYKKERIEET I ODENSE

OG DET DANSKE FORLAG . KØBENHAVN

Pris 2 Kr.

Slot og Park.

Nørresø.

FORORD

Brahetrolleborg faar hvert Aar fra Ind- og Udland Sommer- eller Højtidsbesøg af talrige Turister, som med Glæde gæster denne minderige og naturskønne Egn. Mange saadanne tankerige Feriefolk m. fl. har hvert Aar ønsket herfra at kunne medbringe en lille oplysende Bog om vort fortids-berømte og nutids-virksomme Brahetrolleborg, og jeg fik derfor Henstilling om at udgive en saadan.

Da jeg i 43 Aar her har haft Manddomsgerning som Landbrugs-lærer og Sognearkivar, og saaledes levet med i Brahetrolleborg-Egnens indholdsrige Fortid og Nutid, tog jeg med Interesse ogsaa denne dermed beslægtede Opgave op.

Følgende af Brahetrolleborgs specielt kyndige Beboere blev udvalgte til at berige den med Oplysninger om de ved deres Navne her anførte Afsnit i Bogen:

Førstelærer, emer. P. M. Sørensen, Sybillesminde	Side 30
Sognepræst J. Rasmussen, Brahetrolleborg	» 32—33
Bestyrer E. Mourier, Brahetrolleborg	» 34—37
Fru Naka Mourier, f. Komtesse Reventlow	» 36—37
Skovrider E. Bistrup, Ditlevslyst	» 38—39
Forstanderinde Ingeborg Jessen, Spejderskolen	» 48—49

Gode Minder er vore rigeste Livsværdier, og flere af Egnens tænksomme Folk har derfor ogsaa ønsket en saadan lille Bog om vor Fortid og Nutid, da Virkelysten vokser, og Værdierne værnes, ved alt, som kan højne Ungdommens Kendskab og Kærlighed til Hjemstavn og Hjem.

Korinth, Julen 1950.

Kr. Møller.

HOLMEKLOSTER

1172—1568

Brahetrolleborg, som i saa rigt Maal blev Bo- og Grosted for Aandsliv og Fremskridt, var tidligt hertil udvalgt og vunden.

Det ældste af Liv og Virke, der her er levnet sikre Minder om, kom for nu snart 800 Aar siden, og ogsaa dette havde højnet Folkeliv til Formaal og Følge. — Da rejstes der her af fremmede Brødre en af de Kloster-Borge, hvorfra en Sindenes, Sædernes og Hjerternes Højnelse kunde lyse og ledes ud.

Anno 1091 fødtes i Frankrig en lille Dreng, som i sin Manddomstid fik saa meget godt til at gro ogsaa her. Som ung søgte han ind i den Tids Skole, og her lærte han meget, men mere ude ved tænsom Færden i Guds Natur, og her modnedes hos ham Tanken om at gaa i Kloster, Datidens Kulturskole, for saaledes at yde sit bedste til Folkenes Fremgang og Livslykke.

Den unge Bernhard meldte sig hos Cistercienserne, Tidens strengeste Klosterorden. Tugten dér var dengang saa haard, at snart ingen mere turde gaa derind. Men Bernhard turde, og han fik her den overspændte Haardhed forlenet med Fornuft samt med saa sund og sand Hjertelighed, at han vandt Opmærksomhed og Tilgang fra den vide Verden.

De unge hos ham kom fra mange Lande og ogsaa fra Danmark. Den af disse, som bedst kendes nu, hed Eskild, og efter sin Hjemkomst grundlagde han 1144 i Skaane det første »Bernhardiner-Kloster« paa nordisk Grund. Da dette var vokset indre rigt, drog Brødre derfra ud for at rejse nye Klostre.

Den Frankrigs Søn, som satte alt dette ind, var Bernhard af Clairvaux, Nordboen, der hentede det hjem, var vor senere Erkebisp Eskild, og Klostrene, som kom, var Tvis og Løgum i Jylland samt — Holmekloster her.

»Bernhardinerne«, som blev denne Klosterordens almene Navn, var paa mange Maader Tidens mest alsidigt dygtigste Folk. Ikke blot vilde de berige Menneskenes Aandsliv, men ogsaa paa fredelig Vis deres ydre Lykke ved at opdyrke Jorden og finde Glæde ved Samliv med den mest tankeberigende Natur.

Her fandt de da dette samt let-brydelig Jord, græsgrønne Enge, trærige Skove og himmelblaa Søer m. m. — Her var der ogsaa noget da meget værdifuldt: en Dal med en Aa. Naar denne blev dæmmet op — som den da blev og nu danner Bund under vor Landevej -- fik de Trækkraft til Kværne og ved Klosterets Side en smuk lille Sø, som endnu er en Pryd for Brahetrolleborg Park.

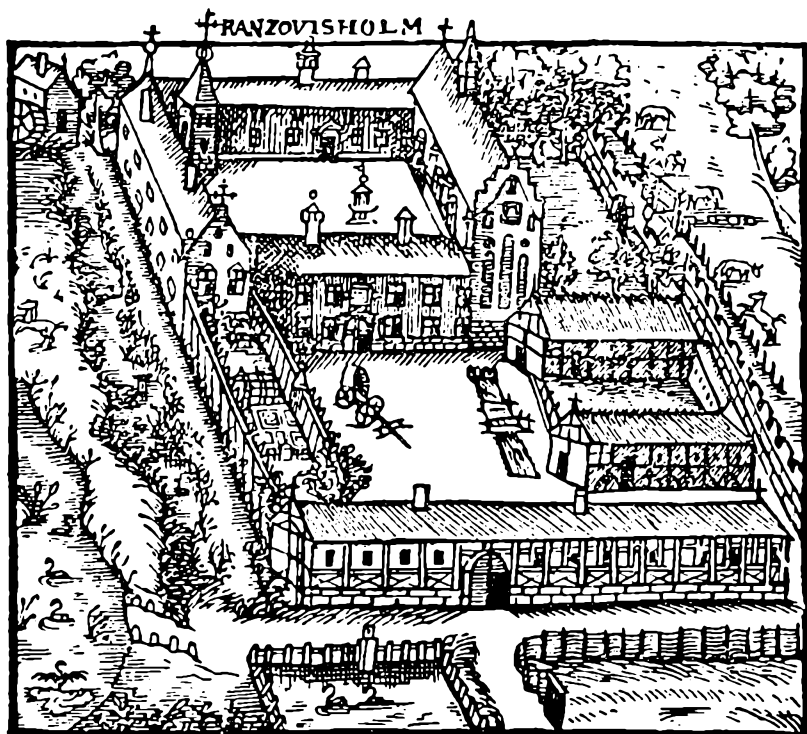
Efter megen Slid og Snille stod saa Holmekloster færdig til Indvielse en nu forglempt Højtidsdag i 1172.

Hvordan det hele saa ud, ved vi tildels endnu, for intet dansk Sted har vi som her saa meget i Behold af det oprindelige Kloster, og intet Steds kan vi derfor nu »læse« saa meget om disse som her:

Brahetrolleborg af i Dag viser os ret nøje Munkenes Byggeplan og dermed de ydre Rammer om lidt af deres Liv. — Klosterets Kirke og dets med hinanden sammenbyggede Fløje staar her paa den gamle Grund og danner nu som da en skærmet Gaard, lukket i de 3 og aaben i en Del af vestre Side. Munkene ønskede da — som siden ogsaa Landbofolket — en 4-længet Gaard »Fratergaarden«, hvor de i Fred kunde færdes. Og her ligger endnu i dens Midte Munkenes Brønd, som de dengang grov, og hvor de Dag efter Dag i 400 Aar har ophejset Vand.

Inde kan vi ogsaa endnu færdes i Munkenes Sale og lære det gamle Klosters Indretning at kende eller besøge de Celler, hvor der ofte i Stilhed blev levet indre rigt, saa de fineste Tanker fik Fylde og Form.

Men Bernhardinerne var jo ogsaa ydre dygtige Folk. Hvor de tog Bo, fik de Værdier til at gro og ogsaa her. Landbrug var deres kæreste Syssel, og her, som ved deres andre Klostre, lod de bygge en »Ladegaard« for at danne Bund under egen Tilværelse samt muliggøre deres hjerterige Gæstfrihed.

Billedet her er fra lidt efter Klostertiden, men i det Ydre er der ingen større Ændringer. Ladegaarden ligger i Forgrunden, og længst tilbage ser vi Klosterets Mølle med det hushøje Hjul. Kirkehuset til højre er det højeste af det hele. De 3 smaa Huse med Binding og Rygningstræ, mellem Ladegaard og Kloster, er sikkert dets gamle Gæstehjem. Uden for disse og det hele var saa mod Nord den gamle Klostermur med Port og uden for dette igen et lille Billede af Datidens Dyr og sommerlige Liv.

Den første Abbed her hed Thomas, omved Aar 1350 var det den ansete Abbed Bo og et Aar-100 senere Hr. Tuc. Han er den eneste af dem alle, som har skrevet sit Navn, saa det ikke saa let lod sig slette: han skrev det i Sten. — Stenen sidder nu i Kirken, og paa denne staar:

ABBATIS DOMINI LOCUS EST TVMBAQVE TVONIS.
 ROSKYLDIS GENITI PAX BONA MENCES EL.
 ANNO DOMINI MXD.

Udlagt: Dette er Hvilested og Grav for Hr. Abbed Tuve, født i Roskilde. God Fred være hans Løn. Aar efter Herrens Byrd 14.

Tuve er sikkert den samme som den Tue, der nævnes her 1489 samt i et Laasebrev fra Kong Hans 1498. Han levede endnu Aar 1500. Skriften menes indsat af ham selv, og Aarstallet skulde saa af andre fuldendes efter hans Bortgang, men da denne kom senere end forventet, skulde Tallet 14 jo ændres til 15. Men dette var da ikke let og blev altsaa ikke gjort.

Dette vort stedlige Fortidsfolk kaldte meget frem af Virkelyst samt Sans for ydre og indre Værdier. — Disse Klosters Ladegaarde er kaldt »Oldtidens Landbrugsskoler« og Ungdommens bedste Læresteder. »Fyns første Landbrugsskole« rejstes altsaa da af Holmeklosters Munke og som Førløber for de værdifulde store Landbo-reformer, der 1788 saa vejledende blev begyndt ved Brahetrolleborg. Klosteret ved Kirkens Side kan ogsaa med nogen Ret kaldes vor første Folkehøjskole.

»Menneskene staar i Takkegæld til Bernhardiner-Munkene for alt det, de lærte dem af Landbrug, Arkitektur og Tonekunst«, er der sagt, og dette er sandt. De vilde opdyrke Jorden, bo i Dalene og opbygge dér af Tanker og Toner, i Træ eller Tegl noget ydre og indre dygtigt og godt, og dette fik de gjort. Med denne samtidige Alvor og sunde Optimisme var de ikke lidt i Slægt med de vejledende Børneskoler, som Johan Ludvig Reventlow her begyndte ca. 600 Aar senere.

Hvilke Værdier vort gamle Kloster her ved vor Middelalders Morgen har lagt ind som Bund i Menneskenes Sind, kan ikke helt klarlægges nu, men vi ser dets Fylde og sporer dets Færd her, hvor det har virket i omtrent 400 Aar omgivet af grøderige Skove og spejlende Søer.

Ved vor Kirkegaard, som har mange Mindesten med landskendte Navne fra Anno 1687 og frem efter, er der jo sikkert ogsaa Hvilesteder for Munke, som snart har 900 Aars Fødselsdage.

RANTZAUSHOLM

1568—1668.

Anno 1536 kom Reformationen. Holmekloster inddroges nu under Kronen, og da »Riget fattedes Penge«, blev det snarest sat i Pant for 9000 Mark lybsk. Og efter Nutidens Tykke var det ikke »overprioriteret«, Panthaverne overdroges alle dets Herligheder, Bønder, Tjenere og alt. Efter Jordebog af 1541 hørte der til Klosteret 125 drevne og en nøgen Gaard, 7 Bol, udstrakte Oldenskove og en Bondeby paa Avernakø.

Ved Salg, Pantsætning, Magelæg m. m. gik Holmekloster nu fra Haand til Haand i 30 Aar, og disse Aar var strænge. De skiftende Raadere var uden den Kærlighed, der skal til for at forstaa og frede om alt det skønne, som gamle Gaarde gemmer. Fjærnet blev da omtrent alt afhændeligt fra Klosterets Klokke til Kirkespirets Bly.

Med Aaret 1568 kom der atter Ro. For 55000 Joakimsdaler solgtes Holmekloster til Holsteneren Henrik Rantzau.

Klosterets ny Ejer var en rig og »lærd Mand«, som havde Sans for Historie m. m., var Mæcen for Tidens skabende Aander og selv Forfatter af baade Prosa og Poesi.

Holmekloster blev dog ikke derfor nu Hjemsted for et Aandsliv, der var i Pagt med dets Fortid og Forløber for det, som siden kom. Henrik Rantzau vedblev at bebo sit Herresæde i Holsten, men forsøgte dog ej heller dette her. Han første »Reform« her var at give vort gamle Kloster nyt Navn: »Rantzausholm«.

Aar 1575 lod han sine Sønner lodde om, hvem der skulde arve Rantzausholm, og her vandt Breide. Han tog Bo her, viedes til en dansk Kvinde, Sophie Rosenkrantz, og ved en Daabsfest her 1588 holdt Kong Fr. 2 deres førstefødte Datter over Daaben.

Hendes 2 Brødre, Cai og Frantz, efterlod sig ingen Sønner, og Rantzausholm overgik da til Slægten »Lykke«, men Rantzauerne har dog her sat sig endnu synlige Minder: Henrik Rantzaus Billede findes her, og over Døren til vestre Hus den Tavle, han 1568 indsatte om bl. a. Klosterets Køb og nye Navn. — Breide R. ombyggede søndre Fløj og indskrev dær: »Breide Rantzow — Sofia Rosenkranz — 1585«. — Cai R. satte 1620 3die Stokværk paa østre Hus.

Hver Hellig- og Højtidsdag høres ogsaa her den Kirkens Klokke, som bærer Navnene paa dens Givere, Mand og Hustru: »Hinrich Rantzow und Castina — 1573«. — Dens Kalden og Klang er sikkert den samme i Dag, som da den her lød første Gang for nu ca. 12 Slægtled siden.

Kai Lykke, som var født ca. 1625 og overtog Rantzausholm 1646, havde rige Evner samt højt Humør med Virkelyst m. m., og dog blev Livet for ham ikke Lykke alene, men baade Knald og Fald.

»Letløbende Heste og letlevende Qvinder førte Kai Lykke til Fald«, er der sagt, og noget var der om det. Hans Hestehold blev stort, op til 100 Hingste, Hopper, Plage og Føl. — Sikkert var det et betagende Syn med disse Flokke af fyrige Rideheste i de skovkransede Fenner. Han byggede ogsaa et mægtigt Ridehus og en helt ny Ladegaard, hvis Lige Landet ikke før havde set. Dens Mure m. m., som ses endnu, viser os Tidens Byggemaade og Aarstallet 1655.

Rantzausholm blev da Fyns berømte Rideskole. Til sine Hestes Røgt og Træning holdt han en Hestemester »Christian Berider« med mange Medhjælpere. Hans Hustru »Kirstine Beriders« oplærte Kvinderne i Ridekunsten, som jo ogsaa de da skulde lære for at kunne færdes paa Datidens ujævne Veje. De fik da Gaarden Søkilde og blev Kai Lykkes højeste Medhjælpere med eget Bomærke: en springende Hest. Hans Løn var aarlig 100 Rdl., Ladefogeden fik 20, Kældersvend og Trompeter hver 16, og Røgtereren kun 3 i aarlig Løn.

Alt dette blev Kai Lykke dyrt, men andet dyrere.

Kai Lykke synes lidt at have savnet Sans for højere Livsværdier. Noget tyder saaledes paa, at han her har ønsket at have et lille Harem, og da han hos en af sine ikke helt vundne Veninder mødte

lidt Protest, sendte han hende, Soffi Abelsdatter, et opmuntrende Brev, hvori han bl. a. skrev, at selv Landets højeste Dame, Dronningen, med Glæde var med paa lidt livgivende Oplevelse. Dette Brev kom til at koste ham alt.

Ad Veje, der ikke her skal følges, naaede Brevet ind til vor højeste Ret, hvor det trods sin Lidenhed fik største Virkning. Enevælden var da helt ny og skulde værnes, saa Landets Konge og Kongeslægt stod for Folket som noget ophøjet, der paa guddommelig Maade laa over det almene. Intet var derfor for Staten saa farligt, som om der hos Folket kom blot Skygge af Tro paa Mulighed for et enevoldskongeligt Barns ukongelige Herkomst.

Disse hans Ord skulde straffes haardt og blev det: Kai Lykke dømtes 2. September 1661 til at miste Ære, Liv og Gods.

Æren og Livet skulde Bøddelen tage ved at bryde hans Vaaben og afhugge hans Hoved, Godset tilfaldt da Kongen.

Dog eet reddede den dødsdømte: Livet. — Han flygtede i Tide. Som fredløs flakkede saa Kai — »Lykke« maatte han ikke mere kaldes — om i fremmede Lande og blev bl. a. Staldkarl i Norge. Denne Gerning udfyldte han med Dygtighed, men Faldet var jo stort fra Herremand til Hesterøgter.

Først flere Aar derefter, og under anden Konge, fik han Lov til at leve og vende hjem. Han sluttede saa sit »Lykkeliv« i Fattigdom ved Bramminge en Vinternat 1699. — »Kai Lykke« kunde da med maaske mere Ret kaldes »Kai Ulykke«.

BRAHE-TROLLEBORG

1668—1722.

100 Aar efter den første Rantzaus Komme overgik Godset til Slægten Trolle, og 1672 blev det Baroni.

Birgitte Trolle, som købte Godset 1668, var født 1631 paa Skarhult i Skaane, ung blev hun gift med Manderup Brahe, ung blev hun Enke og uden Børn. Nu vilde hun derfor her straks skænke sin Mand et Fællesbarn med begges Navne ved at omdøbe Rantzaus-holm til »Brahe-Trolleborg«.

Birgitte Trolle fik sig dog ogsaa en Manddomsven, og dette var Danmarks da mægtige Mand, Peder Griffenfeld. — Da han uforberedt sattes i Fængsel, blev alle Skrifter i hans Eje beslaglagt, disse Breve ogsaa, og de hengemmes nu i Rigsarkivet som vort Lands ældste kendte Kærlighedsbreve.

Uddrag af Birgitte Trolles Breve fra 1672:

»Lille goven (gode Ven) tak for skrivelse i aftis. Mig tøcher det er 100 Aar siden iei talde med dig — vær saa god och tag det lidet beger til min Ihukommelse och at iei ike maa slet forglemmes — — Saa tid du ser det tenk wed dig selff det er kamen fra den Som Mig har Eret och ønsket bedre en Sig Self.«

»Af min Resadensz (Brahe-Trolleborg) 26. Ottobr.

Lille goven, Ich haffer nu til dato fat 3 aff hans kierkomne brefue siden vi skilde ad, hvorfor jeg saa huldelligen taker. Jeg gik i Seng Mandag Afften før Klokke 11, mit bud kom fra Ons (Odense) med breffe — Din lille goven lider Gud ske loff vell, fattis intte uden hindis bedste venn er for langt-borte, som jeg saa inderlig som mig selff befaller i Gud den højestes beskiermekse — —«

Bag paa Brevet staar: »Lad inge se det breff, och Naar lest det, sende det hjem och selff kom effter«.

Syv Slægtled er siden gaaet gennem hendes Have. Men hun og Slægten nu er de fremmede for hinanden? — Hendes Sorg over Griffenfelds Fald var sikkert blandet med Blu over, at Verden nu gennem Brevene kunde se ind i hendes Hjerter, og Frygten var ikke ugrundet. Men just derfor er hun her saa levende endnu.

Disse Breve, sendt fra Brahe-Trolleborg for nu et kvart Aartusind siden og læst i Dag, siger saa meget om Tiden og hende selv. Den, der har læst dette lille Levn af et levende Sind og ene gæster Kirken her, vil maaske koldt gaa kostbare Monumenter forbi for stille at standse ved en Grav, et Træ og 2 Ord paa en lille prunkløs Plade: Birgitte Trolle.

Birgitte Trolle døde barnløs 1687, men 3 Aar før havde hun udvalgt sin Brodersøn, Frederik Trolle, som Efterfølger her. Aar 1700 døde ogsaa han barnløs, men i sine faa Virkeaar fik han her rejst Tidens maaske bedste Landsbyskole.

Hr. Trolle fødtes paa Skanderborg Slot 1665 og blev gift med en »fattig Jomfru« Anna Catherine Valkendorf fra Tidselholt. Hans Liv blev kun kort, men dog fik han rejst det, der her i 100 Aar bragte Glæde og Gavn, bevarede hans Navn.

Saalænge vor Jord har haft Børn om Bord, har disse lært i »Livets Skole«. Men som Tiderne gled, og saa meget summedes op, var dette dog ikke nok; derfor fik vi ogsaa »rigtige Skoler«. Sent naaede disse op til vore nordiske Lande, senest ud til Landets Folk, men dog ret tidligt til Brahe-Trolleborg.

Hvad Holmekloster i sine Aarhundreder har gjort for Stedets Børn, vides ikke. Børnene er, som Munkene, borte og Skrifterne brændt. Men vi ved, at vi her fik rejst en Skole 4 Slægtled, før de for Alvor tog fat i det øvrige Land. Og dette lille Lys i Dagnings-timen tændtes af den stille og bramfri Baroniets Besidder: Friherre Frederik Trolle.

Selv synes Fr. Trolle at have været et af de Mennesker, der levede ydre beskedent, men indre rigt. Han vilde gerne hjælpe andre frem til det samme og først sine Bønder. Ved sin hensynsfulde Færd vandt han sig for dette et Navn, der lever her endnu.

Men han vilde ogsaa hjælpe sit Folk ud af Uvidenhed og Overtro, op til mere sædelig rent og rigere Liv, føre dem nærmere Kirken og gøre dette ved som Forgaard til denne at rejse en Skole. — Præsten her, Anders Svitzer, støttede hans Planer, og Skolerne kom.

Fr. Trolle byggede ikke Skoler for at pynte ved egen Port. Han ejede 6 Kirker: Brahe-Trolleborg, Krarup, Vester Aaby, Aastrup, Hillerslev og Haastrup. Ved flere af disse havde han saa godt som intet Gods, men dog fik de alle hver sin Skole lagt ved »Kirkens Fortov«.

Om den ved Brahe-Trolleborg dette:

Denne Stedets første Skole blev bygget paa dets helligste og mest indbydende Sted: inden for Kirkemuren og dér, hvor Vejen fra Hovedbyen, Haagerup, fører ind til Kirken.

For ret at kunne fænge i Børnenes Sind manglede Trolles Skoler maaske noget af det, der her 100 Aar senere af Skolefornyeren Reventlow førtes herind: lidt Haandens Virke, Føling med den Natur, de levede i, samt lidt af det, som er saa løftende og i Pagt med Barnesindet: Sang og Poesi.

Men derfor fortjener Fr. Trolle ligefuldt nu en takkende Tanke for Gaven, han gav, og sikkert har den ogsaa gjort sit Vel. Hans Skole var uden Mødetvang og fik vel derfor langtfra Betydning for alle, men den har sikkert haft det for de bedste, for Slægterne med det rigeste Aandsindhold og den meste Omsorg for deres Børn og Ungdom, saa de stod rustede til at møde og modtage alt det nye, som Johan Ludvig Reventlow og hans Aandsfæller, 3 Slægtled efter, i saa rigt Maal hentede herind.

Ved Fr. Trolles Død 1700 blev hans Broder, Niels Trolle, her hans Efterfølger, men da han døde ugift 1722, overtog Slægten Reventlow Brahetrolleborg.

SLÆGTEN REVENTLOW

1300—1950.

I Ditmarsken kan Slægten følges frem fra omved Aar 1300. Erobringslyst har ikke præget denne Landsdel, men Trofasthed ved Værn om Hjemstavn og Hjem. — Hjemkærlighed samt Sans for ydre og indre Værdier har jo ogsaa kendemærket den sidenhen her i Danmark førende Slægtsgren.

Henning Reventlow blev ca. 1570 Lensmand paa Skivehus. Hans Søn, Ditlev, som fødtes 1600, blev Kansler hos Kong Kr. 4. — Ditlevs Søn, Konrad, blev 1672 ophøjet i den da nye Lensgrevestand. 1678 oprettede han Grevskabet »Reventlow« og blev 1699 Storkansler.

Hans Søn, Chr. Ditlev, født 1671, var bl. a. Leder af Felittoget i Skaane. — Hans Søster, Anna Sophie, blev 1712 viet til Kong Fr. 4.s venstre Haand, hvilket var Slægten en Sorg, men da Kongen 1721 blev Enkemand, ophøjedes hun til Dronning. — At Kongen gav hende baade sin venstre og sin højre Haand, tyder jo paa et virkelig sandt Kærlighedsforhold.

Baroniet Brahetrolleborg, som blev ledigt 1721, overdroges 1722 til Chr. Ditlev Reventlow.

Da hans ældste Søn, Conrad, døde ung, blev hans Søn, der ligesom sin Fader hed Chr. Ditlev, Arving til bl. a. Brahetrolleborg, Christianssæde og Sandbjerg. Hans Hustru, Frederikke Bothmer, skænkede Hjemmet 4 Børn: Christian Ditlev, Louise, Conrad og Johan Ludvig.

Chr. Ditlev fik Christianssæde og blev vor ualmindelig virksomme, tankeklare og hjerterige Statsminister m. m. m. — Conrad fik Sandbjerg i Sønderjylland, og Johan Ludvig overtog 1775 Baroniet Brahetrolleborg.

Johan Ludvig tog efter Skoleaar i Sorø sammen med sin Broder, Chr. Ditlev, og Dr. Wendt paa Studierejser i flere Lande, hvor de

Sybille og Johan Ludvig Reventlow.

levede med i alt af værdifulde Fremskridt og Aandsliv. Denne deres Ungdomsrejse blev beriget med Manddomsmaal, som de vilde hjælpe frem herhjemme. — Ved Faderens Død 1775 overtog Johan Ludvig Brahetrolleborg, hvor han sammen med sin Hustru, Sybille Schubart, f. 1753, indførte saa meget fornyende Nyt, at Brahetrolleborg paa mange Maader blev Ledelys for hele vort Land.

Disse deres Reformers antydes i efterfølgende Dele af Bogen.

Ditlev Reventlow, som ved Faderens Død 1801 kun var 19 Aar, søgte, først støttet af sin Moder, Grevinde Sybille, senere af sin Hustru, Grevinde Josephine, født Comtesse Schimmelmänn, at føre Faderens Gerning videre. Grev Ditlev Reventlow døde barnløs 1854, og Baroniet overgik da til Grev Ferdinand Carl Otto Reventlow, som 1851 efter sin Fader havde arvet Grevskaberne Christianssæde og Reventlow. Han ægtede i 1857 Comtesse Benedikte Christiane Reventlow. De havde een Søn: Christian Einar Reventlow, som 1875 overtog Faderens Ejendomme og ægtede 1889 Comtesse A. M. Moltke, Ægteskabet opløstes. I 1909 ægtede Grev C. E. R. Comtesse Lucie Marie L. A. A. K. H. Haugwitz Hardenberg Reventlow, som efter Brahetrolleborgs Overgang til fri Ejendom i 1924, og Lensgrevens Død i 1929, er den nuværende Ejer.

BØRNEKOLERNES BARNDOMSHJEM

1783—1814.

Da Johan Ludvig Reventlow 1775 overtog Brahetrolleborg, havde han i Tanke og Hjerter mange Manddomsmaal, hvormed han vilde højne sit Folk i ydre Kraft og indre Liv. Et af hans første Formaal var at faa rejst Skoler, saa Børn og Ungdom berigedes med værdifulde Kundskaber — og ikke mindst med Aandsliv og indre Lykke.

1693 havde Fr. Trolle jo her bygget en lille Skole ved Sognets Centrum. 1721 fik Kong Fr. 4 ved flere Godser bygget en saakaldt »Rytterskole«, men derudover var Landet 1775 omtrent skoleløst, saa Folkets største Del var Analfabeter.

Nu vilde Johan Ludvig Reventlow saa som Forberedelse til sine andre Reformere rejse en Skole i hver af sine 3 største og mest centrale Landsbyer: Haagerup, Gærup og Grønderup.

Greven udvalgte ogsaa en Skolekommission, hvor han selv var ledende Medlem. Denne overgav han en stor og smuk Protokol, som endnu findes i fin Stand paa vort Sognearkiv. Dens 645 Sider er alle tæt og fint beskrevet med mange og værdifulde Oplysninger om Skolernes Gang, besøgende Børn m. m.

Torsdagen den 11.12.1783 var alle Sognets skolesøgende Børn indført i disse Skolers Protokoller, og den 18.12 blev saa Haagerup og Gærup Skoler indviet.

Skolekommissionen var normalt samlet hver Maaned og oftest paa Slottet. Dens oplysende Forhandlinger er med Omhu indført i deres smukke Protokol, saa heri kan vi nu finde og følge saa meget fra 1783 og frem efter.

Hermed enkelte Uddrag fra de følgende Aar:

»De smaa Børn forbliver det første halve Aar ikke over en Time i Skolen, saa de altid beholder deres Munterhed og Skoelen ikke falder dem til Last. — Det, som skal læres i Skoelernen, ere Religions Sandheder, Biblens Historie, det almindeligste af Geographi,

Historien, især Fædrenelandets, Naturbegivenhederne, Agerdyrking, Regning og Skrivning.

Skoelen begynder med Sang og Bøn, men med maadelig Stemme, thi ikke den er den bedre Sanger, som raaber mest, men den, som synger med Følelse og Indtryk.«

»Børnene skal begynde Skoelen, naar de er 6 Aar, være ordentlig paaklædte, have toede Hænder og Ansigt, kæmmet Haar og klippede Negle«.

»Det er ikke Stokken, som skal danne et Menneske, men en god Opdragelse og Undervisning, saa alt, som foretages, ikke skeer af Frygt eller Tvang, men af Lyst og Trang«.

»Det kommer ikke an paa, at der læres meget, men at det, der læres, læres til Gavns«.

Eksamen holdtes paa Slottet, og den blev altid en Festdag for Lærerne og Børn. Disse fik Godter eller Foræringer, og Herskabet legede med dem, naar Eksamen var endt.

Der skulde ogsaa holdes Aftenskole, og allerede i 1784 var denne besøgt af 42 voksne Elever.

Ja, vi ser, at vort da grundlagte Skolevæsen har været med Omhu betænkt og drøftet paa Brahetrolleborg Slot.

De første Lærere i Haagerup, Gærup og Grønderup Skoler var Chr. Mølmark, C. A. Schmidt og Johs. Pade. — Nu, 1950, har disse Skoler som Førstelærere: H. C. Harmark, Viggo Møller Jensen og Johs. Winther Andersen. — Skolernes Navne er nu: Ludvigsminde, Sybillesminde og Wendtsminde.

»Skoleloven af 1814« staar som en Hjørnesteen i vort Folks Historie. Efter den skulde der overalt i vort Land være Børneskoler med tvungen Skolegang, saa alle fik et lille Fundament af almen Oplysning. Disse det hele Lands Skoler blev i høj Grad begyndt efter Erfaringer herfra, saa Brahetrolleborg kan med Rette kaldes: »Børneskolernes Barndomshjem«.

BRAHETROLLEBORG SEMINARIUM 1795—1827.

Af de mange Goder, Grev Reventlow vilde bringe sit Folk, var Børneskolen det, som kom først. Men for at faa Landet beriget med disse skulde der jo ogsaa være Lærere samt Lærerskoler. — Nationens første Seminarium blev begyndt paa Blaagaard ved København 1791. Det næste ønskede Reventlow bygget ved Brahetrolleborg.

Peter Villaume, som blev Beriger ved dette m. m., var født i Berlin 1746, men af franske Forældre. Hjemmet var fattigt, men dets Søn havde rige Evner, saa alt lærtes saa godt, at han 1785 blev Professor i Moral og Æstetik.

Da han med Dygtighed deltog i Tidens pædagogiske Debatter, vandt han Grev Reventlows Sympati, saa han 1793 blev indbudt til at besøge ham her, og »Besøget« blev langt, Berliner-Professoren fik Brahetrolleborg-Gaarden »Skovlyst«, blev Grevens gode Raadgiver, og Slægten lever her i Landet endnu.

Sammen med Prof. Villaume, sin Broder og nære Venner lagde Grev Reventlow da Planer for det ønskede Seminarium. I sit ydre og indre blev dette ogsaa sin Opgave voksen. Hovedbygningen var stor, smuk og med 2 Etager, dertil kom Sidefløje, Lærerboliger m. m. Det, som da dér voksede op, var ikke kun et Hus, men blev en By, »Bernstorffsminde«, en Pryd for sin Plads og vort Folkeliv til Højnelse.

Johann Fr. Oest (Øst), i hvis Haand Ledelsen blev lagt, var født 1755 i Nykirk, Angel, hvor hans Fader var Præst. Efter at have studeret Teologi, Naturvidenskab og Pædagogik kom han 1788 til Brahetrolleborg som Huslærer, hvor han vandt sand Sympati, og efter Indstilling herfra blev han af Kongen udnævnt til det nye Seminariums Leder.

Seminariet fik Plads til 32 Elever, Læretiden sattes til 4 Aar, da

de regnede med, at der kunde møde mange med kun minimale For kundskaber. — Ad Aare vilde de saa sætte Studietiden ned. De første Aar mødte der 29 Elever, men 7 af disse fik efter en lille Prøvetid det Raad at søge anden Gerning. At dette blev dem sagt, trods den ufyldte Skole, viser os Ledernes Samvittighedsfylde.

Brahetrolleborg Sogn afgav i dette Slægtled mange Medhjælpere til vor ny Lærerstand. Mangen velbegavet Bondesøn hjalp Herskabet frem, og vist ikke færre var de unge Egnens Døtre fra vore Tip-Tip-Oldemødres Tid, der som Hustruer fulgte lykkelige Seminarister ud i Landets nye Lærerhjem.

Som Lærere blev der med Aarene antaget mange fra Ind- og Udland bl. a. Pisoni fra Italien som Spillemand og Bouverot fra Frankrig som Syngemester.

Forstander Oest, hvis Mindesten nu staar ved Kirken, var en dyb religiøs Natur, men han delte saa helt den Tro med andre af Skolens Skabere, at Børnene ikke burde bebyrdes med noget, som laa et Barnesind for fjærnt. Det, de efter deres Mening skulde møde i Skolen, var »Naturreligion og Morallære«. — »Dagen bør begynde med Bøn og med Sang, og Undervisningen ledes saaledes, at den fremmer religiøs Erkendelse og kristeligt Sindelag«.

Johan L. Reventlow havde ofret meget for denne Skole, og ogsaa Maalene holdt han højt. Flere Steder i Landet begyndte de med Aarene at uddanne Lærere mindre fyldigt og paa kortere Tid, helt ned til 3 Maaneder. Skolen her var ikke rejst af forretningsmæssige, men af ideelle Grunde. En saadan Forringelse vilde den ikke være med til og holdt derfor op 1827.

Men 1927 — 100 Aar efter — rejste Folket her »Bernstorffsminde Friskole«, hvor E. Bjerger Christensen er Lærer. Dens Formaal var ikke blot at forkorte de omboende Børns Skoleveje, men ogsaa at rejse et Minde for Fortidens nyskabende Skoleliv.

LANDBOREFORMERNES MORGENGRY 1788—1800.

»Bonde« var for vor Videns Morgen anvendt og kendt som Hædersnavn, som Navn for den »boende« Landets Mand, Manden der modsat den »vaga-bonderende« havde haft Styrke og Forstand, Taalmod og Snille til at bygge, samt Trofasthed til at blive i, et eget Bo, selv om dette kun var en græsklædt Hytte eller Hule i en Høj.

I trange Tider gled dette Frimands-Navn ned og blev Trællertittel, men med det, som her skal mindes, begyndte Bonde og Bonde-Navn atter saa stille at vinde sin Fortidens fortjente Plads.

Fra Valdemarstiden og frem efter forringedes Bondefolkets Kaar. Fællesskab om Jordeje og -dyrkning, der oprindeligt var Nødvendighed som Værn mod vilde Dyr samt Støtte for de svage, blev med Tiden ogsaa Hæmsko: Sinkerne bestemte nu baade Fremskridt og Fart.

Efterhaanden, som den almene Landets Mand ophørte at bære og bruge Vaaben, fik natur-begunstigede Gaarde Værn af Volde og Vaaben i Gem. Her hos disses Besiddere — den senere Herremands- og Adelstand — kunde saa det omboende Folk i Færetider yde og finde fælles Værn. De blev der først værnede, men siden »Vornede«.

Dette sidste Ord blev fast Navn for et Folk med fæstnet Pligt, Tribut-Pligt, til Storgaarden. — Kontante Penge, Mønter, var oftest kun kendt af Navn. Ydelserne skulde derfor bestaa i Varer eller Medhjælp, og saaledes opstod da, som noget fra første Færd naturligt og let, det gennem Aarhundrederne med Herregaardenes voksende Omraade og Magt i saa mangt ødende »Hoveri«. Landets før fri og boende Hovedstand blev et bunden Trællefolk.

Oldtidens Vikinge-Togter og følgende Tiders Værn for vort samvoksende Rige var noget frivilligt, men som Seklerne gled, blev det ordnet saaledes, at hvert Herred sendte et vist Antal egnede Folk til Landets Angrebs- eller Forsvarshære. For den unge Bondesøn tegnede der sig da kun 2 Muligheder: Som sine Fædre at blive initiativløs Træl paa Herremandens Hovmarker og Fælles-Markerne derhjemme eller ogsaa i Aarevis at blive sendt ud paa de staaende Hæres baade fjærne, raa og farefulde Veje.

Intet Under derfor, at ofte Bondestandens mest tænkende og foretagsomme unge Sønner, og ofte Døtrene med, i Flokke forlod deres landlege Hjem for at lede om friere Liv og mere Lykke i de fremvoksende Byer, øde jyske Egne, paa det gyngende Vand eller i fremmed Land.

Godsbesidderne beklagede sig over dette deres Svind af Arbejds-kraft, og Statsstyrelsen indsaa det uheldige i den maaske saaledes mindskede Samfundets Høst. Men i Stedet for paa bedste Maade at lyse op paa Ungdommens hjemlige Veje, saa de til egen Glæde og alles Gavn tog fornyet fat derhjemme, fik vi Forordningen af $\frac{1}{2}$ 1733 m. fl., og nu maatte ingen Bondesøn mellem 4 og 40 Aar fremtidig forlade det Gods, hvor hans Vugge stod. — Da og saaledes fik vi »Stavnsbaand«.

Ovenfra og overfladisk set syntes alt dette i Orden. Men i førende Samfundslag som ude blandt Bondefolket selv saa de mere forstaaende dog noget andet: Kun bunden af ydre Baand samt hindret i at naa nye Maal vilde vor værdiskabende Hovedstand aldrig naa det højeste af hverken Høst eller Hjemglæde. Derfor: Stavnsbaandets brutale Binding burde ombyttes med Baand af anden Art og Fællesskabet ophæves, saa tankerige Naturer fik Tumlefelt for Flid og Opfindsomhed.

Tvende Slægtleds bedste Mænd syslede derfor med dette og beslægtede Tanker. Blandt disse Nytidens Pionerer møder vi mange af Fortidens bedste Navne, men ikke mindst maa vi her mindes Brødrene Chr. D. og Johan Ludvig Reventlow. — Disse Menneskers varmhjertede Virke satte som grundlæggende Frugt: Stavnsbaandets Løsning 20. Juni 1788.

Dette Lovbud var godt, men dog kun en lille indledende Første-Akt af alt det, der nu burde følge: Landets Høst skulde forøges ved bedret Brug af Have, Eng og Agre. Mere fuldkomne Redskaber havde længe ligget rede til at sætte stærkere Tænder i vor trængende Jord, mens nye Kulturplanter som Rødkløver og Rodfrugt, Bælgsæd og Hør m. fl. tittede fristende ind over vore vest- og sydlige Grænseskel. — Men Reformen her var ikke mulige under Fællesskabet, og at træde ud af dette samt foretage den da nødvendige delvise Udflytning af sammenbyggede Landsby-Gaarde var et Værk saa ufatteligt stort — og ejede vort Land en Mand, som her kunde og vilde gaa forud og vise Vej? — Jo, Manden fandtes — og kom.

Da Johan Ludvig Reventlow 1775 kaldtes hjem som Besidder af Brahetrolleborg, begyndte han straks at berede Vejen for sine høje og uselviske Ungdomsmaal. I Pagt med disse indledte han derfor Manddomstiden her ved et Møde med sine Bønder, hvor han antydede nærmeste Fremtidsværk og Værdien af sundt Samarbejde samt Ret og Renhed i Ord og Færd. Som Stadfæstelse af sin Tro paa dette bad han dem da at bryde og brænde Fortidens gensidigt vanærende Tortur-Apparater: Træhest og Gabestok.

Dette var Hjemkomsthilsen og første Møde mellem den unge, iderige Greve og hans Bondefolk, og snart begyndte saa Forberedelserne til den Nytid, det var hans Ønske at skabe.

Et Kort, udarbejdet samme Aar, kunde danne Grundlag for Jordfordelingen ved Fællesskabets Ophævelse. Men Forberedelserne her til var mange og svære. Bonde-, Herregaards- og Skovjord maatte mange Steder magelægges, Udskiftning af Baroniets henved 100 Gaarde og Bol betød ogsaa ønsket Udflytning af de fleste, hertil vilde der medgaa hidtil usete Mængder af Egetømmer og Søm, Sten og Straa m. m. — I de kommende Aar skulde der da ihærdigt slides i de 3 Teglværker som af samtlige Skovhuggere og Træskærere, Søm- og Boltesmede.

Men Førersnille, Folkeslid og Hesteslæb var ej heller her forgæves. Foraar 1788 var samtlige Gaard-Marker afsatte. Disse fordeltes ved Overenskomst eller Lodtrækning, og samme Aar kunde saa hver Bonde her saa Vintersæd i sin egen Jord.

Den 14. September 1788 — Grevinde Sybilles 35 Aars Fødselsdag — oprandt saa den ventede Højtidsdag. Søndagsklædte Bønder kom som Herskabets kærkomne Gæster. Grev Reventlow holdt sin tanke- og hjerterige Tale for dem om den Fremtid, det var hans Haab, at de nu maatte gaa i Møde. Af hans Haand modtog dernæst hver Fortidens trælbundne Bonde Arvefæste-Skøde paa sin Gaard, mens Grevinde Sybille fremsagde de smukke, nye Navne paa deres og Slægtens Fremtidshjem. — Med Sange og Spil sluttede saa Højtidsdagen i Slotsgaard og Have under Høstnattens Himmel.

Dette var en mægtig Ændring af Sognets Udseende og Værdi. Forhen laa Gaardene samlet som Myretuer, og Markerne dyrkedes i Fællesskab, saa de mere tankerige Naturer ikke kunde indføre noget forbedrende Nyt. — Nu havde hver Bonde et samlet Areal paa ca. 60 Td. Land, og de fleste Gaarde var eller blev flyttet ud paa sin egen Mark, hvor enhver nu efter Omtanke kunde indføre Fremskridt.

Saa godt var disse Forbedringer betænkt og udført, at de blev lystvækkende og vejledende for efterfølgende Udskiftninger rundt i hele vort Land. — Landets Høst og Husdyrhold er jo ogsaa siden da gaaet mægtigt frem. Forhen gav Kornmarkerne normalt 4 Fold, men nu ofte mere end 4×4 Fold. Vore Husdyr har haft tilsvarende Fremvækst i baade Antal, Udseende og Ydeevne, mens mange af Produkterne, især Smørret, blev verdensberømt ved det Andelsvirke, som siden blev dannet af det da mest oplyste og opvakte Landbofolk.

Tiden fra Stavnsbaandets Løsning 1788 og til Aar 1800 kaldes jo »De store Landboreformers Tid«, Brødrene Reventlow gik her med meget i Spidsen, saa her havde vi da ved Brahetrolleborg et Landboreformernes Morgengry.

GAARD- OG HUSNAVNE

1788.

Grev Reventlows banebrydende Værk med Udstykning og Udflytning af sine henved 100 Gaarde m. m. har krævet et mægtigt Tankearbejde, men den ideelle Foregangsmand stod dog ej heller ene med kun tørre Tal og kolde Tænkere, hans aandfulde, hjerterige Hustru, Sybille, stod ogsaa her som i alt forstaaende ved hans Side, og hun satte som Slut en Poesiens Krone paa dette hans vel tidt lidt prosa-tunge Værk.

Grevinde Sybille og Hjemmets hyppige, højtsatte Gæst, Digteren Jens Baggesen, har da levet rigt med ved Livet i Børneskoler og Bondehjem, hvor de i denne Sommer saa ofte var ude sammen paa Følgeskabs- eller Rideture. De lovede da Johan Ludvig og sig selv at give saavel de nyfødte som gamle Gaarde og Huse hver sit rette Navn, og Navnene kom. Navne som var et Billede af Livet inde eller Naturen derude, og disse Navne fra 1788 staar nu som de paa sin Vis mest fine, fantasifulde og oplysende i hele vort Land.

De Gaarde, der havde gode, gamle Navne, beholdt disse:

»Sølvbjerg«, som ved en Vurdering 1660 var vor rigeste Gaard, kaldtes allerede 1538 »Sølvbierrig«. En Genbogaard, som 1788 maaske syntes rigere, fik da Navnet »Guldbjerg«.

»Skrivergaard«, som Aar 1600 var Bosted for Baroniets skrivekyndige Fører, fik da dette sit nuværende Navn.

Brahetrolleborgs 3 store Gaarde »Brændegaard«, »Høbbet« og »Egneborg« beholdt ogsaa disse deres Fortids Navne.

En Gaard, som 1788 var Fører ved Indførelse af den da nye Plante, Rødkløver, fik Navnet »Kløverpris«.

»Fuglesang« blev Navn til en Gaard med fuglerige Lunde.

Oberst Bretteville fra Frankrig, Grevens Ungdomsven, overtog en naturskøn Gaard, som fik Navnet »Venskabsminde«.

Flere Navne er saaledes sammensat, at de oplyser noget om Hjemmets indre Liv eller ydre Natur:

Aksglæde, Egely, Engesyn, Flidsager, Gladbo, Grønvang, Holmelund, Høstrig, Ladefylde, Landlyst, Lykkebo, Planteheld, Rislebæk, Skjønaa, Skovlyst, Solhøj, Stilledal — —

Nedennævnte Navne fra vore gamle Gaarde er gennem Tiderne ogsaa bleven Slægtsnavne:

Aksglæde, Blidegn, Bondero, Damsbo, Egely, Fribo, Gavnbo, Gladbo, Glædemark, Heldbjerg, Heldbo, Hædersdal, Høsthaab, Immerkjær, Kildevæld, Kløverpris, Kragegaard, Lundsryd, Lystgaard, Plougheld, Prisholm, Skjelbo, Skjønaa, Skrivergaard, Søkilde, Sølund, Sølyst, Sølvbjerg, Yndigegn, Æresæde.

Flere af disse Navne er nu vidt kendt og værdsatte.

Johan Ludvig og Sybille Reventlow var begge baade Bonde- og Børnevenner. At højne Folket i Oplysning og Moral laa dem dybt paa Sinde, og for at lette Skolernes Gerning fik de da den originale Ide at give Husene her hver et Navn paa en Jordens By, som Børnene burde kende. — Brahetrolleborg havde da omtrent samme Antal Huse som Gaarde, saa her kunde, og kan, vi nu finde Storby-Navne fra hele vor Klode: London og Rom, Tronhjem og Sparta, Peking og Paris, Silkeborg og København m. m. fl. En Runde for Børnene i eget hjemlige Rige blev da den bedste geografiske Belæring. Et af disse Husnavne, »Korinth«, er nu landskendt og skal omtales nærmere Side 40.

Da de Sankt-Hans-Aften fulgtes hjem efter en Dag med Navnefund, betoges de af Højtiden med følgende Tanker:

Baggesen: Ja, Højtid er inde, men Tiderne gaar, og mindes mon vi om hundrede Aar?

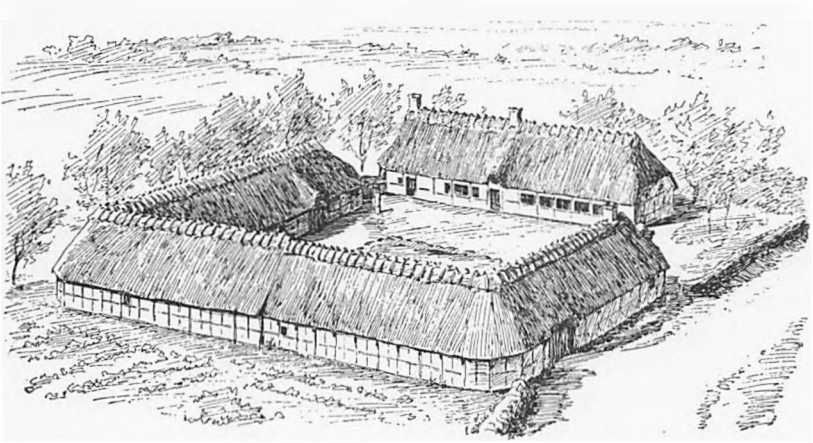
Sybille: Jo, alt godt, som gror i Hjerterne, gemmes!

Dette er sandt: Gode Gerninger og hjerterigt Aandsliv gaar ikke i Glem.

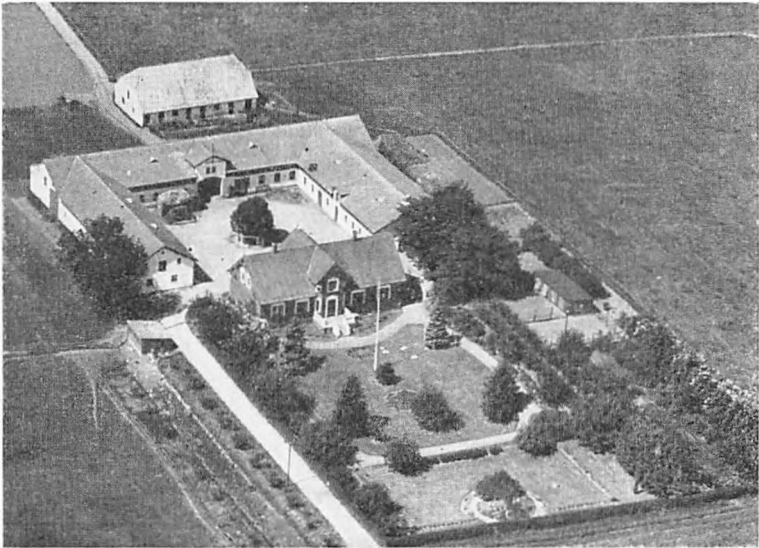
I Naturens Vidunderverden mindes de ofte Tankerne fra 1734:

Gik alle Konger frem paa Rad i deres Magt og Vælde,
de mægted ej det mindste Blad at sætte paa en Nælde.

Bondegaarde ved Brahetrolleborg. 1788 og 1950.

Gaarden »Søkilde« — tegnet 1860.

Gaarden »Skyggelund« 1950.

DANMARKS FØRSTE SOGNERAAD

1784—1842.

Da Johan Ludv. Reventlow overtog Brahetrolleborg, hentede han sig her ogsaa Raadgivere blandt sine Bønder, og da han fandt, at sligt Samarbejde var til alles Vel, lagde han 1784 fast Plan for Raadets Valg- og Virkemaade m. m. — Det døbttes »Ottemandsrådet«, skulde dannes af 8 Mand: 4 udvalgt af Greven og 4 af Bønderne.

Greven udtog: Søren Hansen, Søbo,
 Hans Holm, Holmelund,
 Mads Skytte, Skyttegaard,
 Jørg. Kristensen, Lundegaard.

Bønderne valgte: Anders Pedersen, Lykkevalg,
 Jørgen Nielsen, Yndevl.
 Mads Bonde, Bondero,
 Lars Banke, Hilsted.

Greven gav dem Mødested paa Slottet, blev selv vor første »Sognerådsformand«, og til sit Raad lod han lave et, og endnu opbevaret, Bord med 8 Sider.

Vort nye Raad planlagde disse Aar for alt det, der fremkom i Landets efterfølgende Sogneraad, men Hovedopgaven var dog at betænke alt det ny, som angik Udskiftningen og hvad dermed fulgte. — Vist sjældnen har senere et »rigtigt Sogneraad« syslet med større og mere betydende Planer end Ottemandsrådet her i de fornøyende Aar omved 1788.

Med Nytaar 1842 fik samtlige Landets Sogne Selvstyre. Efter Lov af 13. August 1841 begyndte da vore første Sogneraad, »Sogneforstanderskaber«, men i Brahetrolleborg havde altsaa da et saadant virket i mere end et halvt Hundrede Aar.

Og ogsaa med dette har Grevinde Sybille indsat sit Navn smukt i Stedets Historie. Da hendes Husbond døde 1801, blev hun gennem 27 Aar vort Lands første kvindelige »Sognerådsformand« som Ottemandsrådet's Lederinde og ideoerige Aand.

HAANDVÆRKETS FORNYELSER

1775—1807.

Johan Ludv. og Sybille Reventlow mødte med omfattende Maal for deres Livsvirke. Ikke blot havde Børnenes Belæring og Bondefolkets Højnelse helt deres Hjerter, men de vilde ogsaa her op-hjælpe Haandværk og Industri, Skov- og Havebrug m. m.

Naar de ude paa Rejser fandt noget videreført og værdifuldt, ud-tog de derfor en af denne Gerning bedste unge Mænd til herhjemme at fremme det samme. En Del af disse fra flere Lande indkaldte Slægter blev landskendte, mens andre mere lokalt har sat sig et Minde. — Her nogle Navne:

Bargmann, Bjørnsen, Blom, Bouverot, Bretteville, Dittmann, Duus, Eltzholtz, Figat, Finsen, Havemann, Hoskjær, Lagoni, Lehn, Nit-sche, Oest, Oppermann, Pade, Pisoni, Schroll, Tambour, Thorsen, Thorrersen, Torning, Weishaupt (Vise-Hoved), Wendt, Villaume.

Vejen ved Slotshaven fra Landevej til Landbrugsskolen fører os over en Aa. Her var der i Fortiden jo ingen Bro, men de høje Brin-ker var, som det kan ses endnu, gravet væk, saa de kunde køre og ride over Aaen. Ved Kørestedets Side var der lagt et Gangbræt, en »Spange«, og her ved denne blev der ca. 1650 til Herskabets Spillemand Niels Trompeter bygget et smukt Hus: »Spanghuset«.

Langs Siderne ved denne Vej, som fik Navnet »Spanget«, lod Grev Reventlow opføre flere Huse til de da indførte eller indfødte Haandværkere, en Metalsmed, Hjuulmand, Støvlemester m. fl. Her og ved en Sidevej blev der ogsaa bygget Bosteder til Birkedommer, Skovrider, Dyr læge, Doctor og Gjordemoder. En Tid var her ogsaa Thinghus, Politistation og Arrest. — 1888, 100 Aar efter Landbo-folkets Frigørelse, gav Baroniet ved denne Vejs Sydpol Byggegrund til den smukke »Brahetrolleborg Folkehøjskole«.

Den største Bygning opførtes her 1792 og var meget omfattende, da der her skulde være Lærested for Drejels- og Damask-Væveri.

Den første hertil indkaldte Leder var Torning fra England, og den næste Gudmund Thorrersen fra Island, som kaldtes »Kunstner i sit Fag« og blev landsberømt.

Denne Bygning blev 1807 omdannet til Garveri med den indvandrede unge Ludvig Dittmann som Leder, og den store Virksomhed er endnu i denne dygtige, retsindige Slægts Eje.

Ved et Vandløb ude i Skoven opførte Grev Reventlow ogsaa et »Slibe- og Hammerværk«.

Et af Grevens her materielt højeste Maal var Fremme af Hørdyrkning og Husflid. Han overgav derfor sin udvidede Gaard »Lykkenssæde« til den i Hørvavl m. m. uddannede unge Henning Schroll, som her fik rejst et landskendt, værdifuldt Virke, hvorfra der uddrog 95 uddannede ung Mænd for at fremme Hørvavl og beslægtet Husflid i det øvrige Land.

Da Baroniets Gaarde i Højrup fik Navne, indledte Grevinde Sybille dette efter en Festsang saaledes:

Vi her vil begynde, den Gaard har mit Hjerte,
her bør der gro Hør, som i Holland vi lærte.
Aah: — Brudelin, Børnetøj, Drømme om Glæde!
Den Gaard hedder saa, siger vi, »Lykkenssæde«.

»Lykkenssæde«.

FRA HJEMMEFLID TIL SKOLESLØJD

1792—1950.

Af Førstelærer *P. M. Sørensen*, Sybillesminde.

»Sig mig, hvem du omgaas, saa skal jeg sige dig, hvem du er«. Disse Salomons Tanker kan ogsaa lyde saaledes: »Sig mig, hvortil du bruger Fritiden, saa kan jeg sige, hvad du er«.

Greve Johan Ludvig Reventlow gav jo i sin Tid, 1775—1801, saa mange vejledende Fornyelser for vort Skole- og Landboliv, og her skal ogsaa antydes lidt af det, han sammen med den dygtige Henning Schroll fik indført ved Hør dyrkning paa Lykkenssæde. Dette blev ikke blot forbedret Beklædning til Baroniets Folk, men ogsaa øget Værdivinding og Virkeglæde i de forhen ledige Timer, bl. a. de lange Vinteraftener.

Høravl kan baade give godt Udbytte af Jorden og Anledning til Husflid: Spinding og Vævning. For at faa disse Virksomheder ind i det bedst mulige Spor, oprettede Greven Spindeskoler for Baroniet, og de fik stor Værdi, men endnu større Betydning fik Damask- og Drejlsvæveriet i Spanget. — I Begyndelsen blev al den tilberedte Hør leveret fra Lykkenssæde, men efterhaanden lærte Folk selv at tilberede Hør.

Dette blev en livfuld Kappelstrid om, hvem der kunde fremvise de bedste Resultater. I Skabe og Skuffer samledes Rigdomme af Lagner, Duge, Særke og Skjorter, som med Stolthed blev lagt frem og beundret, naar Slægt og Venner kom sammen.

Husflid kan baade materielt og menneskeligt have højnende Værdi, og Sybillesminde Skoles Førstelærer tog derfor Kursus paa Askov Sløjdscole, hvorefter han 1926 med Sogneraadets forstaaende Bistand fik Skolens Loft indrettet til Sløjdsal med Høvlebænke og Værktøj m. m., hvilket blev til Glæde og Gavn for Skolens dygtigste Dreng og Byens unge Karle, som ogsaa her fik Vejledning.

Det, Grev Reventlow satte i Gang for at fremme Hjemmeflid, blev altsaa saaledes 4 Slægtled efter videreført ved hans førstefødte Børnescole: Sybillesminde.

Emnet har Forfatteren udførligt fremført i Jubilæumsbogen »Den Reventlowske Skole«, 1933.

BRAHETROLLEBORGS BONDEFORFATTER 1837—1905.

De indviede Skoler satte paa mange Maader indre og ydre Spor hos den opvoksende Ungdom, og hos den ene af disse saa rigt, at en Brahetrolleborg-Bonde fik landskendt Navn.

Denne siden saa vidtkendte Pioner begyndte sin Barndom 1837 i Gaarden Søkilde og fik Navnet Niels. I de første 7 Aar var han saa helt betaget af Livet i en Landbogaards brogede Verden samt af Hjemmets Sange. En Sommerdag 1844 fulgte han sin Fader, Sognefoged Rasmus Jensen, til Sybillesminde Skole, hvor han de næste 7 Aar hentede et Fond af almen Viden.

I sin Ungdom vandt han sig Venner med samme sande Aandsværdier, og en af disse blev Digteren Mads Hansen. Begge kunde de glædes ved Landbogering, Naturens Vidunderverden samt Tænksomhed og Sange. Søndag efter Søndag fulgtes de sammen flere Mil for at se lidt smukt eller høre noget godt, og paa en af disse Vandringer naaede de til Danevirke, paa en anden til Møn.

1868 overtog han Slægtens gl. Gaard, hvor han forsøgsvis indførte alt af Datidens Fremskridt bl. a. baade en Blomster-, Køkken-, Humle- og Frugthave m. m. — Han aftegnede ogsaa deres gl. Gaard, saa den blev et varigt Minde. Skønt stille og beskeden blev hans Navn og Virke kendt viden om, saa Gaarden fik mange tankerige Gæster og unge Lærlinge fra hele vort Land.

Men foruden at rejse et ydre Fremskridtshjem udgav han 8 Bøger, hvoraf de 5 Navne er nævnt Side 54, og de viser bl. a. et grundigt Studium af Hjemstavnens Fortid, »Niels Rasmussen Søkilde« blev derved ogsaa litterært et landskendt Navn*).

Hans Liv sluttedes 1905, og Gaarden overgik da til hans Søn, vor mangeaarige, højtsatte Sogneraadsformand Niels Søkilde. Den haves nu af Forfatterens Sønesøn Gustav Søkilde.

*) Hans indholdsrige Livsgerning er mere fyldigt belyst i Jubilæumsbogen »Den Reventlowske Skole«, 1933.

BRAHETROLLEBORG KIRKE

1172—1950.

Af Sognepræst *J. Rasmussen*, Brahetrolleborg.

Af en Landsbykirke at være er Brahetrolleborg Kirke en af de anseligste i Landet; det er en gammel Klosterkirke. — I Aaret 1172 blev der oprettet et Cistercienser-Kloster under Navnet »Insula dei« — Guds Ø — som blev til Holmekloster.

Kirken er altsaa en gammel Klosterkirke, der indtil Reformationen kun blev brugt af Munkene ved Klosteret, idet der laa en Kirke i det nordlige Distrikt af Sognet og en i det sydlige, og disse Kirker blev betjent af Munkene fra Klosteret; men efter Reformationen blev de 2 Kirker i Sognet nedrevet, og Sognets Beboere henvistes til Klosterkirken, der siden har været Sognekirke.

I Tidens Løb er der sket store Forandringer med den gamle Kirke — og ikke altid til dens Fordel. Bygningen er dækket med et Lag Cementpuds, men hvor anderledes smukt vilde det ikke have været, om den havde staaet med de gamle Munkesten.

Inde i Kirken er der paa den sydlige Side vist, hvordan Kirken forhen har været, og ulejliger man sig op paa Kirkens Hvælvinger, ser man Resterne af den gamle Klosterkirke, som den i gamle Dage tog sig ud, og man ser, at Hvælvingerne tidligere maa have været meget højere, saa selv om Kirken endnu synes meget høj, har den før været ligefrem imponerende.

Af det gamle Inventar i Kirken er intet tilbage; alligevel er der meget i Kirken, som er værd at se, først og fremmest Døbefonten, der er hugget i Marmor af vor berømte Billedhugger Bertel Thorvaldsen og opstillet i Kirken i Aaret 1817.

En anden Seværdighed er Korset, der hænger paa den nordre Væg; det mangler Kristusskikkelsen, som findes i Fjenneslev Kirke; da Klosteret i sin Tid blev nedlagt, regner man med, at Munkene har taget Kristusskikkelsen med til Broderklosteret i Sorø; hvordan der saa i Tidens Løb er handlet med Kristusskikkelsen, ved man

ikke, men omkring 1870 kom den til Fjenneslev Kirke. Der er gjort flere Forsøg paa at faa Kristusskikkelsen tilbage til dens oprindelige Plads i Brahetrolleborg Kirke — men hidtil uden Resultat.

Altertavlen, der forestiller Indstiftelsen af Nadveren, er malet i 1848 af en Maler Thomsen; da Kunstmaler Lindberg, Nr. Broby, i 1937 malede Kirkens Inventar, blev de to Figurer, der forestiller Johannes og Lucas, anbragt paa hver sin Side af Altertavlen.

Naar man om Dagen nærmer sig Brahetrolleborg, kan man længe før, man naar dertil, se Kirkens høje, slanke Spir; — var det ikke en Ide, om Kirkens Spir engang — saadan som det er sket med flere Kirker i Byerne — blev projektorbelyst om Aftenen, vilde det ikke i de kønne Naturomgivelser komme til at tage sig pragtfuldt ud. —

Ved Kirkens Nordside ligger den gamle Kirkegaard, hvor Gravsteder med kendte Navne endnu er bevaret; men siden 1891 er den ny Kirkegaard, som ligger vest for Kirken, benyttet.

Præstegaarden har i flere Aarhundreder ligget i Haagerup, men 1935 blev der bygget en ny udfor Brahetrolleborg Park.

Men hvordan Fremtiden end former sig, maatte den gamle Brahetrolleborg Kirke ikke blot blive en Turistattraktion, men ogsaa et Tilflugtssted, hvor Slægt efter Slægt søger hen nu som i fordums Dage for at finde noget at leve og dø paa.

BRAHETROLLEBORG AVLSGAARD

1550—1950.

Af Bestyrer *E. Mourier*, Brahetrolleborg.

Hvor meget Landbrug der i Klostertiden hørte til det, vi nu kalder Brahetrolleborg Avlsgaard, ved vi ikke med Sikkerhed.

Af den, efter Kronens Overtagelse af Klosteret, i 1541 affattede Jordebog fremgaar, at der til Klosteret hørte bl. a. 125 større og mindre Gaarde, hovedsageligt samlet omkring Klosteret, foruden store og værdifulde Oldenskove.

Paa en Tegning af Rantzausholm fra 1590 ser vi, at Avlsgaarden ligger lige Øst for Klosterets Bygninger og Kirken. At dømme efter disse Bygningers Størrelse har Agerarealet til Hovedgaarden ikke været stort, Smaaskove, Skovholme og Moser har optaget det meste af det Areal, som i Dag er Avlsgaardens velarronderede Marker.

Da Kai Lykke i 1646 overtog Rantzausholm, fandt han uden Tvivl sin Ladegaard for lille. Fra sin Barndom paa Overgaard havde han medbragt en ganske anden Opfattelse af, hvorledes en Ladegaard burde se ud. Kai Lykkes Interesse for Hesteopdræt, hans væbnede Ryttere, hele hans Tyendehold paa ikke mindre end 53 Personer, som dagligt spiste paa Gaarden, krævede en Avling, som den gamle Bindingsværksgaard paa Klosterholmen ikke kunde svare til. I Aaret 1655 opførte han den nuværende Avlsgaard, »større og prægtigere end nogen anden paa den Tid«. Paa Kostaldens vestlige Gavl findes endnu Kai Lykkes Vaabenmærke, Lykkehjulet, og Aarstallet 1655.

Hvorledes Staldbygningerne har været anvendt i hin Tid, kan vi ikke med Sikkerhed bestemme. At Heste og Hesteopdræt har optaget en betydelig Del er givet, ellers har Anvendelsen ikke været meget forskellig fra i Dag, gennem de smaa rundbuede Vinduer i Staldene og endnu mindre Glughuller i Ladebygningen, er Lys og Luft kun sparsomt kommet indenfor de svære Munkestensmure.

Hurtigt gik Glansen af Kai Lykkes stolte Gaard, ved Svenskekrigenes Plyndringer, Kai Lykkes Fald og dermed den hensynsløse 'oged Peter Bjørtings uindskrænkede Regime, bragtes paa faa Aar Hoved- og Ladegaardens Bygninger i Forfald.

De følgende hundrede Aar er der tilsyneladende ikke sket Forandringer hjemme paa Ladegaarden, ude i Markerne er Aar efter Aar flere og flere af de sten- og kratfyldte Holme blevet ryddede, Stengærderne omkring Markerne blevet sat, og ikke mindst i Greve Konrad Reventlows Tid omfattende Afvandingsarbejder begyndt. De primitive Dræningsledninger i Lavningerne, bygget af Munkesten, de stenfyldte Huller, dækket med Muldjord, Trækulsmilerne paa Bakketoppene i Fiskebækmarken, alt dette fortæller om den Møje, det har kostet at skabe Agerjord af Krat og Kær.

Med Johan Ludvig Reventlows Tiltrædelse i 1775 gik Brahetrolleborg ind i en ny Æra, som for Godset som saadan er omtalt andet Steds. Hans Trang til at forbedre det ham betroede Gods satte synlige Spor overalt, han restaurerede Ladegaarden, byggede nyt Mejeri, genopførte Vandmøllen, opmaalte og arronderede Markerne. Det var ikke længere Hovbønderne, der pløjede og saaede Brahetrolleborgs Marker.

1901 brændte de af Kai Lykke opførte Avlsbygninger, de hollandske Renaissancegavle og Porttaarnet var forlængst fortæret af Tidens Tand. Efter Skitsen fra 1660 lod den daværende Besidder, Lensgreve C. E. Reventlow, Gaarden opføre paany paa de gamle, næsten uforgængelige Mure, saaledes som det maa formodes, at Gaarden i alt væsentligt har set ud, da Kai Lykke havde fuldført den i 1655. En Sandstens Tavle over Indkørselsporten med følgende Indskrift fortæller om Bygningernes Historie:

»Der tredie Friderich for Landet monne raade,
Kai Lycke bygged mig, fuld-god i alle Maadc. — 1655.
Der jeg ved Himmels Ild en Qvæld blev ramt med Vaadc,
jag rejstes op afny, Hors, Qvæg og Sæd til Baadc.«

C. E. Reventlow, 1901.

Er Bygningerne end udadtil de samme, saa er inde alle Nutidens tekniske Forbedringer taget i Brug, brandsikre Hvælvinger og Selv-vanding allerede fra 1901. Seks Taarnsiloe skjuler sig i Portfløjen lige ved Siden af Kostalden, Malkemaskine, elektriske Installationer og Transportører af alle Arter letter det daglige Arbejde. Hvor tidligere Landauere, Wienervogne og Kaner havde deres Plads, staar nu Traktorer paa Rad og Række.

Som et Led i Udviklingen er Hestenes Antal svundet betydeligt ind, medens de øvrige Husdyrs Antal vokser i Takt med en stigende Produktion.

Store Forandringer er sket i de svundne 300 Aar, men Murene er de samme, Krig og Plyndring, hensynsløse Fogeder og Ildebrand har de modstaaet. Blicher det det tyvende Aarhundredes Udstyknings-love, som for stedse standser Pulsslaget bag de gamle Mure? Derpaa kan kun Fremtiden svare.

BRAHETROLLEBORG SLOT OG PARK

1722—1950.

Da Brahetrolleborg 1722 overgik til Slægten Reventlow, var Godset i en slet Forfatning, ikke mindst var Slottet meget forfaldent. Af Jordebogen, fra 1701, fremgaar, at flere Rum, bl. a. den store Sal, manglede baade Loft og Gulv. Det Vestre Hus truede med at styrte sammen, mange Fag Vinduer var enten sønderslaaede eller tilmurede. Først i 1768 blev det muligt for Greve C. D. Reventlow (Den gode) og hans Hustru, Comtesse von Holstein, at foretage en omfattende Hovedreparation paa Slottet. Over Porten ind mod Gaarden findes en Tavle med Indskriften: »Anno 1768 da inde og ude her paa Bygningerne en Hovedreparation blev bekostet«. Selv om meget gammelt ved denne Reparation maatte erstattes med nyt, blev Grundlinierne dog ikke ændret. C. D. Reventlow skriver da ogsaa i et Brev i et af sine sidste Aar om Brahetrolleborg: »Den højtidelige, ærværdige Borg med Vindeltrapper der fører ind i Gemakkerne og gamle Taarne paa begge Sider«.

Ganske anderledes haardt gik det ud over Resterne af det gamle Kloster, da Greve F. O. C. Reventlow i 1868—71 foretog en omfattende Restauration. Hvad der ved denne Lejlighed overgik Kirken, er andet Steds omtalt, men Arkaden langs Indersiden af Sydfløjen og Trappetaarnet opførtes. De gamle rette Gavle paa Øst- og Vestfløjen erstattedes med nye Renaissancegavle, de gamle Taarne blev gjort højere og forsynet med Løgkupler, alle Bygningerne blev paa-lagt et Lag Cement.

Parken omkring Brahetrolleborg har sin første Begyndelse i den righoldige Urtehave, som Munkene anlagde paa den lille Ø rundt om Klosteret. Først i 1750, da Greve Conrad Reventlow lod anlægge »En stor og prægtig Have ved Slottet«, begynder Parken at tage Form. Helt op til 1831 var Lysthaven indskrænket til et lille Areal nærmest Slottet, hvor nu findes store Plæner med fritstaaende Træer, fandtes dengang en beskeden Frugt- og Køkkenhave og udgrøftet Mosejord. Den nuværende Park var forstmæssigt behandlet Skov og Mølledammen for en væsentlig Del bevoftet med El og Pil. Med smaa Midler blev i de nærmeste Aar efter 1831, under Ledelse af den dygtige og virksomme Gartner J. C. Eltzholtz, foretaget omfattende Arbejder med Anlæg af Gange i Lysthaven samt Udgravning og Oprensning af Mølledammen. I 1856 foretoges en ny Udvidelse og Omlægning af Parken, store Planerings- og Opfyldningsarbejder blev foretaget, Vandfaldet blev anlagt, en længst forsvunden Hængebro ved Springvandet og Buebroen bygget. I Lensgreve C. E. Reventlows Tid foretoges omfattende Udhugninger i Lystskoven, som blev beplantet med sjældne Naaletræer. Andre sjældne Træarter plantedes paa Steder, hvor de fik Mulighed for at faa en smuk Udvikling og Aaret igennem danne smukke Farvebrydninger. I den gamle Grusgrav i Havens østlige Side anlagdes en stor Stengrotte med mange sjældne Stenhøjsplanter, ligesom Møllebakken beplantedes med Rhododendron.

BRAHETROLLEBORG SKOVDISTRIKT

1784—1950.

Af Skovrider *E. Bistrup*, Ditlevslyst.

Brahetrolleborg Skovdistrikt omfatter et Areal paa 1808 ha., hvoraf det træbevoksede Areal er 1484 ha. Resten bestaar af Søer, Moser og Enge.

I alt væsentligt danner Skovene en sammehængende, hesteskiformig Figur, hvor Brahetrolleborg Slot ligger mellem Hagerne. Seks Smaaskove indbefattes dog ikke i »Hesteskoen«.

Siden 1786 er det træbevoksede Areal omtrent fordoblet, idet en Del Ager og Overdrev er tilplantet. Flere Steder i Skovene sees endnu højryggede Agre, som vidner om, at de her i fordums Tid har drevet Landbrug.

Af det træbevoksede Areal er ca. 50 % Bøg, 15 % Eg, 10 % Birk, El og Ask, 25 % Naaletræer.

Terrainet er hovedsagelig bakket eller bølgeformet i Særdeleshed mod Øst gennemfuret af mange Moser. — Højden over Havet varierer fra 40—60 Meter.

I 1806 ansattes Hannoveraneren C. V. Oppermann som Skovrider paa Brahetrolleborg. Med stor Energi og Dygtighed gik han i Gang med at forbedre Skovdriften. Stærkt paavirket af C. D. F. Reventlow — det danske Skovbrugs Fader — lykkedes det ham, da han 1857 tog sin Afsked, at efterlade et særdeles velpasset Distrikt. Hans Anskuelse og Virke har ikke alene sat Spor paa Brahetrolleborg, men ogsaa haft Indflydelse paa hele det danske Skovbrug, og da de efterfølgende Skovridere ogsaa har lagt et fortjenstfuldt Arbejde i Distriktet, regnes det for et af Landets mest veldrevne og værdifulde.

Blandt de mange fortrinlige og interessante Bevoksninger skal nævnes et Stk. Egeskov saet 1784, i hvilket der er anlagt en Prøveflade (Forsøgsareal) i 1826, som siden da er fulgt med Maalinger. Det er den ældste Prøveflade i Verden.

Endvidere findes 2 Prøveflader i Bøg saaet 1843; den ene af disse, »Urskoven«, har aldrig været tyndet. Ved Sammenligning af Maale-resultaterne af disse ses, hvilken Indflydelse Udhugningen har haft.

Ikke alene er Skovene velbehandlede, men selv for en ikke Fagmand er det en Lyst at færdes i disse meget afvekslende Omgivelser. Vejene snor sig mellem Bakkerne, snart under bredkronede Ege og Bøge, snart over Kulturarealer med fritstaaende Træer, som afløses af Stangskov eller Granbevoksninger. Ja man kan formelig drukne sig i Skov; der kan gaas i Timevis uden at se andet end Træer. Særlig skøn er den i Foraarstiden, naar Jordbunden under Løvtræerne er hvid af blomstrende Anemoner. Navnlig er Turen om den store Skovsø »Nørre Sø« en af de smukkeste her i Landet.

At Egnen om Brahetrolleborg er saa skøn, skyldes bl. a. de 2 store Søer »Brændeskov og Nørre Sø«, som i alt væsentlig er omrandet af Skov.

»Nørre Sø« (ca. 72 ha.) øst for Slottet strækker sig i Retning V—Ø omgivet af Bakker og flere Steder med Skrænter mod Bredden. Søens Form er meget uregelmæssig med fremspringende Pynter og Indskæringer. Der er 2 smaa Øer, og paa den ene en meget vandrig Kilde, som sprudler Sommer og Vinter.

»Brændegaard Sø« syd for Slottet, ved Forpagtergaarden Brændegaard, er ca. 118 ha. omkranset af Elle- og Birkeskov, som flere Steder kun bestaaer af en smal Bræmme. Søens Form er meget regelmæssig, næsten kredsround. I Søen findes en skovbevokset Ø. Paa visse Tider af Aaret udfolder der sig her et rigt Fugleliv, da adskillige Svømmefugle slaar sig ned her for kortere Tid. Graagaasen yngler her. Langs en Del af Brahetrolleborg Sogns Nordgrænse og lidt ind i dette strækker sig den meget store »Arreskov Sø«.

Ingen af Søerne er særlig fiskerige. — Afløbet fra Søerne udmunder i Odense Aa.

KORINTH GJÆSTGIVERGAARD

1801—1950.

Da Grev Reventlow omved 1788 gennemførte de store Landbo-reformer, hvor hver Gaard og hvert Hus fik sit udvalgte Navn, lod han ved Landevejens Side og Slotshavens Hjørne opføre et nyt Hus, som var hans Hjerte barn og udvalgt til Ungdomsskole. Mens de andre Huse var med »Stolper og Straa«, fik dette Grundmur og det for Visdom berømte græske By-Navn: »Corinth«.

Her holdtes der Lærerskole, indtil det store Bernstorffsminde Seminarium var færdig i 1795. Corinth blev da Spindeskole for Baroniets unge Piger.

Ved Grevens Død 1801 fik Corinth Kgl. Bevilling som Gjæstgivergaard, og som saadan har det virket siden. — Inden saalænge fik det ogsaa Sognets første Købmandsbutik samt blev udvalgt til Posthus.

Altsaa: Seminarium, Spindeskole, Gjæstgivergaard.

I de forløbne 150 Aar er der her foretaget mægtige Udvidelser, saa »Korinth Kro« nu har smukke Serveringslokaler, Gæsteværelser med mange Senge og Have med Sommerservering samt Forsamlings-sale, hvor der kan holdes Møder og Højtider for Landsdelens Folk eller være Samlingssted for de ofte talrige inden- og udenlandske Turister, som samles her i den minderige, naturskønne Egn.

Korinth har jo ikke endnu Landingsplads for Flyvemaskiner, men Banegaard og ug. Bilveje med følgende Km. fra fynske Købstæder: Middelfart: 66 — Assens: 40 — Odense 33 — Nyborg 39 — Svendborg 27 — Faaborg: 10.

Der kommer vist ogsaa nu flere Turister til vort danske Korinth end til dens fortidsberømte græske Moderby: Corinth.

HOVEDSTADEN KORINTH

1882—1950.

I henved 100 Aar vedblev vort danske Korinth at ligge saa nogenlunde alene her, hvor Grev Reventlow 1788 havde sat det i Verden, men 1882 begyndte det at faa nyfødte Søskende.

Jernbanen Nyborg—Faaborg blev dette Aar færdig og indviet. Der, hvor den lidt vest for Korinth Gæstgivergaard gik over Landevejen, fik den Station med Posthus samt Tilladelse til ogsaa at antage det kønne Navn »Korinth«.

De ældste kendte Breve til Brahetrolleborg fra Hovedstaden eller Udlandet var sendt med Skibe til Odense Havn, hvorfra de saa pr. Lejlighed kunde sendes eller hentes af en Rytter. En Aarrække var Adressen »Brahetrolleborg pr. Korinth Kro«, men fra 1882 blev den som nu »pr. Korinth St.«.

Da vi her 1882 saa nær hinanden fik baade vort Sogns gamle Centrum, Brahetrolleborg, og en ny Forbindelse med den mere fjerne Verden, blev der her et værdifuldt Bo- og Grosted, hvilket medførte en aarlig Tilbygning, saa vi nu her har en ny By med Andelsmejeri, Brugsforening, alle Slags Forretninger og Haandværk eller Fabrikker: bl. a. vort vidtkendte »Korinth Savværk«, hvor de kan have omved 100 Mand i Arbejde.

Her i denne Ny-By er ogsaa nu Samfundsstyrelsens Centraler, kulturelle Værdier og mest livsvigtige Virksomheder samlet: Kommunekontor, Sognearkiv, Politistation, Telefoncentral, Bibliotek, Biografteater, Sportsplads, Sparekasse, Landbrugskonsulent, Læge, Sygeplejerske, Badestue, Frysehus, Dyrlæge m. m. samt de 2 store, livrige Ungdoms-Oaser: Landbrugs- og Spejderskolen.

Denne unge By, Korinth, som nu har flere Huse, end der ved Landboreformerne var Gaarde i hele vort store Sogn, er saa helt bleven Sognets Centrum, saa den med Ry og Ret kaldes: »Brahetrolleborgs Hovedstad«.

KORINTH LANDBRUGSSKOLE

1907—1950.

En lille udsøgt Forsamling af forstaaende Folk fra nære og fjerne Egne ønskede rejst en ydre smuk og indre sund Folkehøjskole ved vort mindelige Brahetrolleborg. En saadan, som blev opført og indviet 1889, fik ogsaa værdifuldt Virke. Men da dens Forstander døde, og der ikke straks kunde findes en fuldgod Efterfølger, lukkedes Skolen en Tid.

1906 blev 3 unge Landbrugslærere og Eksamensfæller, Poul Fenger, Hans Sloth og Kr. Møller opmærksomme paa og indtagne i den smukke Egn og Skole, som de saa i Fællesskab købte for her i Landbo- og Skolelivets mindelige Egn at oprette en i Højskolens Aand ledet Landbrugsskole.

Grev Chr. E. Reventlow havde som sine gode Forfædre ogsaa Sans for dette. Han tilbød derfor Jord til Skolen, saa den fik eget Landbrug, og 2 af dens Stiftere hver en Nabogaard i Forpagtning. — Skolens unge Købere ordnede det da saaledes, at Poul Fenger blev Skolens Ejer og Forstander, Landbrugslærerne H. Sloth og Kr. Møller overtog hver sin af de 2 Brahetrolleborg-Gaarde: »Landlyst« og »Venskabsminde«.

Skolen blev overtaget og begyndt 1. April 1907, og vort Formaal var da her at rejse en ikke saa stor, men indholdssund Skole for vor landlige Ungdom. — Maalet blev dog her mere end naaet, idet den fra første, og i efterfølgende Aar fik fuldt Hus af virkerig Ungdom.

I Sommeren 1910 fik Skolen et Par gode Udvidelser: Husholdningsskole for unge Kvinder og grundlæggende Kursus for Studerende til Landbohøjskolen. — Disse 2 Skoledele, som ogsaa fik fylldig Tilslutning, blev hver Sommer her en Berigelse med Liv og Lyrik; ligesom de jo ogsaa medførte, at et stort Antal af Landbrugslærere og Konsulenter m. fl. fra disse 40 Aar nu har Mindebaand med Korinth og Brahetrolleborg.

At Skolen fik saa stor Tilslutning, skyldes dels dens minde- og naturrige Opland, men ogsaa det, at Forst. Fenger ledede den saaledes, at Ungdommen fik lært at arbejde korrekt samt betænke Tingene med reel Sikkerhed, og Værdien af dette har de takkende betænkt i deres Manddomskaar.

1931 blev Skolen købt af dens nuværende Forstander Th. Rosenstand, som ikke blot fortsatte og værnede dens Værdier, men ogsaa indførte mange værdifulde Udvidelser. Bl. a. lod han bygge en moderne Sidefløj til Husholdningsskole, en stor Bygning med Gymnastik- og Foredragssale, mange Klasse- og Elevværelser m. m. — Ved Skolen opførte han ogsaa en helt ny Landbrugsbygning med alle de Nutidens Forbedringer, som kunde blive belærende for Skolens Ungdom og forstaaende Gæster.

Et Vandingsværk til Markernes Berigelse i tørre Tider og Ungdommens Vejledning anlagde han ogsaa, ligesom han i sit Landbrug indførte alt af tidssvarende Mekanik. — 1945 købte han Fortidens Professor-Gaard »Skovlyst«, hvor tilsvarende Fornyelser indførtes. — Offervilligt har Forst. Rosenstand bekostet alt, som var vejledende ved Ungdommens Belæring m. m.

Af Landbrugslærerne er J. Filipen Forpagter af den store Gaard »Holmelund«, J. Lindegaard Planteavlskonsulent, Fmd. for Skolekommissionen og i Sparekassens Tilsynsraad, Gunnar Petersen Regnskabsfører for Skolen m. m. og J. Heie Pedersen Hjemmeværnsleder.

1943 blev Korinth Landbrugsskole »Selvejende Institution«, og saaledes er dens Fremtidsliv mere sikret end i privat Eje.

Korinth Landbrugs- og Husholdningsskole har aarlig ca. 225 Elever fra hele vort Land, ofte ogsaa enkelte fra Udlandene.

Den berømte Horatius Flaccus, f. Aar 65 f. Chr., som vilde berige Rom med græsk Lyrik, siger bl. a. i en Bog:

Non cuivis homini contiugit adire Corinthum.

Oversat: Ikke hvert Menneske lykkes det at komme til Corinth.

Dette kan jo ogsaa siges om vort danske Korinth, men der er dog nu Tusinder rundt i vort Land, som har Ungdomsminder fra Korinth Landbrugs-, Husholdnings- eller Spejderskole.

Kcrinth Landbrugs- og Husholdningsskole.

Vinterholdet 1950—51.

Sommerholdet 1951.

LANDBRUGSSKOELIV

Mel.: Nu Tak for alt...

I Klostergrund slog vor Skole Rod,
men Nutid kom, da dens Klokker lode.
Her skulde Ungdom og Vovemod
nu Raad fra Slægterne møde.

Da kom der Vintre med »Mand i Hus«,
med Virkegang i de Hænder mange,
med unge Hjerner i Arbejdsrus
og Haab, som sang sine Sange.

En kampglad Hær drog nu ud hver Vaar
med øget Viden og trænet Tanke.
Af Kærlighed da til Kald og Kaar
de hørte Hjerterne banke.

Saa Somrens Sønner med Løvet kom,
Elite-Tropper fra alle Lejre,
der vilde storme »Det danske Rom«,
men først sig her sikre Sejre.

Og Pigeflokke hver Majdag fløj,
naar Flora aabned sin Sommermesse,
herind til Travlhed med Traad og Tøj
og Duft fra Stegersets Esse.

Da sang de Sange, naar Maanen ske'n,
saa Skovens Fugle betuttet tier
for siden skjult bag en Redegren
at nynne ny Melodier.

Her unge mange i egen Vaar
saa Sol sig ud over Vejen sænke,
som siden ved i de modne Aar
tilbage Tiden at tænke.

SPEJDESKOLEN 1922—1950.

Af Forstanderinde *Ingeborg Jessen*, Spejderskolen.

Spejderskolen i Korinth er startet 1922 af daværende Spejderchef Frøken Elisabeth Flagstad og Comtesse Naka Haugwitz.

Frøken Flagstad havde i flere aar haft planerne for skolen færdige, men først ved Lensgrevinde Reventlows hjælp blev det muligt at faa skolen igang.

Det første aar var en slags prøveaar, og skolen var det aar paa skovridergaarden Ditlevsløst. 1923 flyttede skolen til Korinth, hvor den stadig er.

Efter Frøken Flagstads død i 1938 førte Comtesse Haugwitz skolen videre, og hun formaaede at holde den igang ogsaa under de svære krigsaar. Comtesse Haugwitz døde i 1948, hun havde testamenteret skolen til to af dens lærerinder: Frøken Ingeborg Jessen og Husholdningslærerinde Frøken Ragnhild Jensen.

Spejderskolen er en husholdningsskole, — et skoleaar varer i 10 maaneder, fra 1. September til slutningen af Juni maaned. Skolen er statsanerkendt, og derfor kan dens elever søge statsunderstøttelse til opholdet, og dette benytter en hel del sig af. Understøttelsens størrelse retter sig efter elevens eller hendes forældres skattepligtige indkomst og kan variere fra ca. 400—1000 kr. Skolepengene er 200 kr. pr. maaned (i 1951—52).

Foruden de almindelige husholdningsfag (praktiske fag: madlavning, bagning, syltning o. s. v., rengøring, vask, strygning og rensning, teoretiske fag: næringsmiddellære, køkkenteori, kostlære, rengøringsteori, vasketori m. m.) undervises der i: Syning, husflid, gymnastik og boldspil, sprog (engelsk, tysk og fransk), samaritergning (anerkendt af Dansk Røde Kors og med afsluttende eksamen), spejdersport og udendørs arbejde.

Der er plads til 34 elever paa skolen, eleverne bor 2 eller 3 sammen paa værelserne. Eleverne kan optages i alderen 15—20 aar, dog er de fleste 17—18 aar, naar de begynder paa skolen.

Der er 5 lærerinder paa skolen, — deraf 2 eller 3 uddannede husholdningslærerinder og 1 gymnastiklærerinde.

Alle eleverne er, mens de er paa skolen, medlem af Det danske Pigespejderkorps og bærer korpsets uniform som skoleuniform. Langt de fleste af eleverne har været spejdere, før de kommer som elever, men der optages ogsaa elever, der ikke har været spejder før.

Der har i aarenes løb været mange elever paa Spejderskolen, og det er morsomt at se, hvor ofte gamle elever kommer for at se til deres gamle skole.

Mange af skolens elever kommer fra byer og oplever for første gang at bo paa landet. Eleverne kommer ofte ud paa ture, som enten skolen eller de selv planlægger, — og de naar i de 10 maaneder at faa et godt kendskab til egnen, og mange naar endda ogsaa at fordybe sig i egnens historie.

Skolen har ogsaa haft en del elever fra udlandet (England, Norge, Sverige, Finland og Island m. fl.), og disse elever har ofte været med til at præge deres skoleaar.

Spejderskolen har ofte været vært for Det danske Pigespejderkorps, naar korpset skulle holde møder, førerkursus eller førertræninger, og dette har ogsaa været medvirkende til, at vor egn er blevet kendt vidt omkring.

Paa Spejderskolen arbejdes der med at dygtiggøre eleverne i de mange fag, der undervises i, og samtidig at udvikle det bedste i eleverne til hjælp for dem i deres fremtidige liv.

Der arbejdes i Køkkenet.

LANDBOLIV OG LIVSLYKKE

1172—1950.

Bernhardinerne vilde jo ikke blot hjælpe deres Medmennesker frem til at leve religiøst og indre rigt, men ogsaa til mere udvidet ydre Lykke, bl. a. bedret Land- og Havebrug m. m., saa et saadant Kloster alsidigt blev en »Edens Have«.

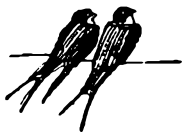
Da de her 1172 byggede Holmekloster, udvalgte de derfor til dette en naturskøn Egn og med saa let sandmuldet Jord, at den med Datidens smaa Haand- og Heste-Redskaber kunde opdyrkes, hvad den ogsaa blev med saa vejledende Virkelyst, at Holmekloster er kaldt vor første Landbrugsskole.

Da Johan Ludvig Reventlow 600 Aar efter her indførte sine Reformers, var dette med samme Formaal, og som Krone paa disse Fortidens Fremskridt rejstes her et Aar-100 senere en Nutidens Landbrugsskole med Elever fra hele vort Land.

Ved Brahetrolleborg har saaledes i 800 Aar ogsaa Landbruget haft førende Fremgang, og med synlige Spor: Ved Landets første Folketælling 1769 var Sognets Folketal 938 — »467 af Mande- og 471 af Qvindekjønnen«. I 1950 er Folketallet 2312, men skønt det altsaa er mere end fordoblet, og Levefodens højnet, er Høstudbyttet dog nu saa højt, at meget heraf aarlig kan afgives til Byernes Folk i Ind- og Udland.

Et godt Landbohem kan dog ikke blot give ydre, men ogsaa indre Værdier: For undrende Børn og hjerterig Ungdom, der lever Livet sammen med alt det, der grønnes og gror, med Fugle og Dyr, Aars-tider og Natur, bliver Hjemmet en Helligdom, en Edens Have med baade Livets og Kundskabens Træer.

I Ungdoms- og Manddomstiden fører dette til, at Virkelysten vokser, og Minderne værnes. For at antyde disse Aands- og Samfundsværdier fremkom efterfølgende Sang til Landboreformernes store Mindefest ved Brahetrolleborg 1939.

Aandsliv i Landbohjem.

Melodi af Gundorph Jørgensen, Organist ved Brahetrolleborg Slotskirke.

SANG.

Du Lan dets Gaard af Stol-per, Sten og Straa, med

PIANO.

jævnt og fast

Eng og Aa, med Marker, Lund og Mo - se, du fostred Mø og Mand fra

stille og nænsomt

Old-tid graa, du fre-der Fugle, Vildt og vil-den Ro - se.

Kr. Møller.

sindigt og vægtigt!

AANDSLIV I LANDBOHJEM

Barndomslykke - Ungdomsdrømme - Manddomsdaad.

Melodi af Gundorph Jørgensen.
 Eller som: Kær est du, Fødeland —

Du Landets Gaard af Stolper, Sten og Straa,
 med Eng og Aa, med Marker, Lund og Mose,
 du fostred' Mø og Mand fra Oldtid graa,
 du freder Fugle, Vildt og vilden Rose.

Og Barnet her saa rigt et Eden fik,
 en Have underfuld som Morgenrøde:
 Her Fugleflokke fløj; som sød Musik
 paa alle Tunger Kuk og Kalden lode.

Sig Dyrevenner Landbodrengen fandt
 ved Hyrdeliv, men ogsaa da tillige:
 Natur og Fuglesang hans Hjerte vandt,
 saa Barndomslivet blev et Lykkerige.

Hver Høst han Haven gylden-tyngtet saa,
 ved Jul i snehvid Nattedragt at drømme
 for grønklædt dog ved Vaar igen at staa.
 Ej Mindet mer sit Morgenland kan rømme.

Som ung han ensom fulgte her sit Spand
 Septemberdage, høstlig-lyse, lange;
 i Hallen her af Skov og Sky og Strand
 han tænkte Tanker, egne, ny og mange.

Og her kom Eva — som ved Adams Vaar —
 med Liv og Sang, med Tejne, Øl i Lejle.^{o)}
 De Minder fine frem fra Ungdomsaar
 som Ledelys ved Livets Vej kan spejle.

De sammen her i Livsløbs-Døgnets Dag
 med Haand og Aand det Manddomsvirke rejste,
 — i Tro og Tvivl, med Tak og tunge Tag —
 hvis Kranse let ved Morgensol de hejste.

Der Livsværdier da for Land og By
 kom frem paa Ager høj, i Enge bløde:
 Ved tænksum Flid hvert Aar en Flora ny
 gav Danmark Guld og Folkeglæden Grøde.

Men Høsten her dog ej er ydre alt:
 Det sunde Sind her hører skjulte Sange,
 og mangen Tanke god i Staden talt
 tidt tyst er tænkt ved lyse Landets Vange.

I Oldingaar de Livsforløbet faar
 betænkt med Tak nu for dets sande Smykke.
 Mens Fremtidshaab var Lys i Ungdomsbaar,
 er gode Minder Livets Løn og Lykke.

^{o)} Landbonavne for Madæske og Øldunk.

Aandslivet kan være lige rigt og Hjerkærligheden lige høj paa en Landets
 Gaard, Husmandshjem og Herresæde.

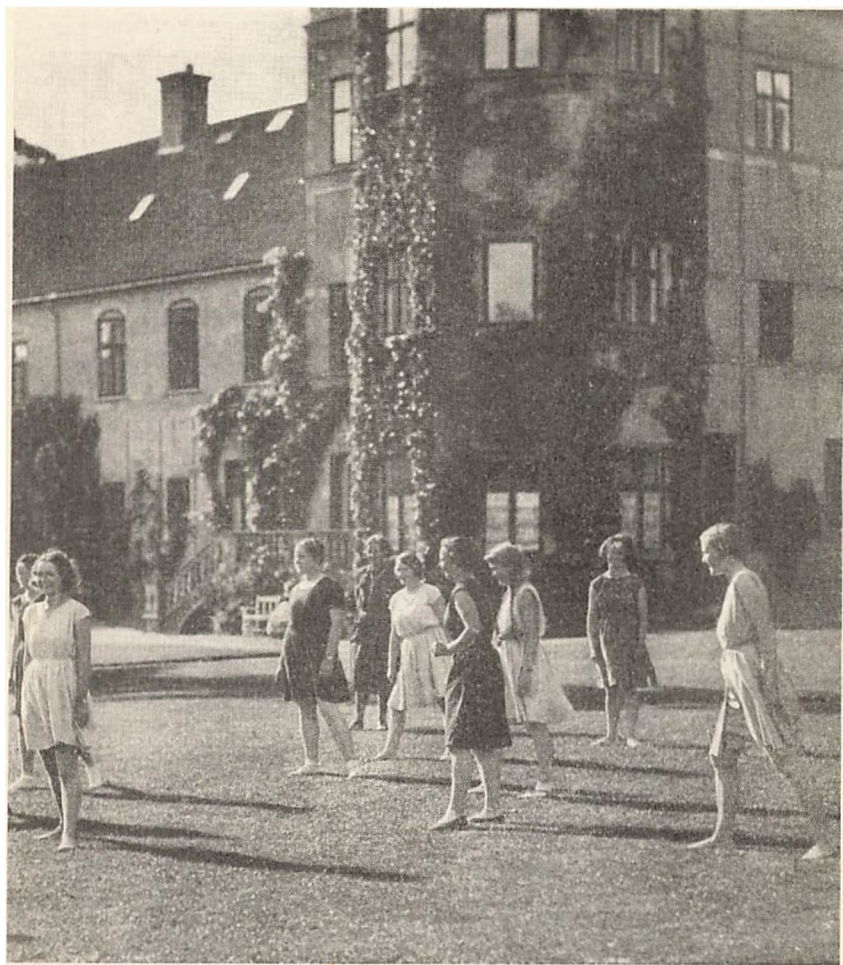

BØGER OM BRAHETROLLEBORG

- P. Villaume: »Grundsætninger paa Brahetrolleborg«, 1804.
J. Bonde: »Beskrivelse over Brahetrolleborg«, 1811.
Niels R. Søkilde: »Minder om Brahetrolleborg«, 1870.
— »Kai Lykkes Fald, Forspil og Følger«, 1876.
— »De Reventlowske Skoler i 100 Aar«, 1883.
— »Udskiftningen ved Brahetrolleborg«, 1888.
— »Trolleborgegnens Beboere i 250 Aar«, 1894.
Fritz Jørgensen: »Brahatrolleborgs Degne og Skoler«, 1874.
J. B. Løffler: »Brahatrolleborg Kirke«, 1887.
Elers Koch: »Brahatrolleborg Skovdistrikt«, 1893.
K. Arne-Petersen: »Architekten«, 1903.
Louis Bobe: »Brahe-Trolleborg«, 1909.
— »Papirer fra Reventlowske Familiekrede«, 1932.
»Den Reventlowske Skole«, 1933, — Jubilæumsbog, 150 Aar.
Forfattere: Pastor J. C. Clausen, Lensgrevinde L. M. Reventlow,
Førstelærerne C. Jørgensen, Gundorph Jørgensen, P. M. Sø-
rensen, Landbrugslærer H. Sloth, Sognearkivar Kr. Møller.
H. C. Frydendahl: »Fynsk Hjemstavn«, 1938.
Kr. Møller: »Brahatrolleborg Sognearkiv«, 1930.
— »Gaard-Navne ved Brahetrolleborg«, 1939.
— »Brahatrolleborg, — Fortidslys, Nutidsliv«, 1951.

INDHOLD

Forord	3
Holmekloster, 1172—1568	4
Rantzausholm, 1568—1668	8
Brahe-Trolleborg, 1668—1722	11
Slægten Reventlow, 1300—1950	14
Børneskolernes Barndomshjem, 1783—1814	16
Brahetrolleborg Seminarium, 1795—1827	18
Landboreformernes Morgengry, 1788—1800	20
Gaard- og Husnavne, 1788	24
Bondegaard ved Brahetrolleborg, 1788 og 1950	26
Danmarks første Sogneraad, 1784—1842	27
Haandværkets Fornyelser, 1775—1807	28
Fra Hjemmeflid til Skolesløj, 1792—1950	30
Brahetrolleborgs Bondeforfattere, 1837—1905	31
Brahetrolleborg Slotskirke, 1172—1950	32
— Avlsgaard, 1550—1950	34
— Slot og Park, 1722—1950	36
— Skove og Søer, 1784—1950	38
Korinth Gjæstgivergaard, 1801—1950	40
Hovedstaden Korinth, 1882—1950	41
Korinth Landbrugsskole, 1907—1950	42
Spejderskolen, 1922—1950	48
Landboliv og Livslykke, 1172—1950	50
Aandsliv i Landbohjem	51
Bøger om Brahetrolleborg	54

Ungdomsliv i Klosterhaven.

